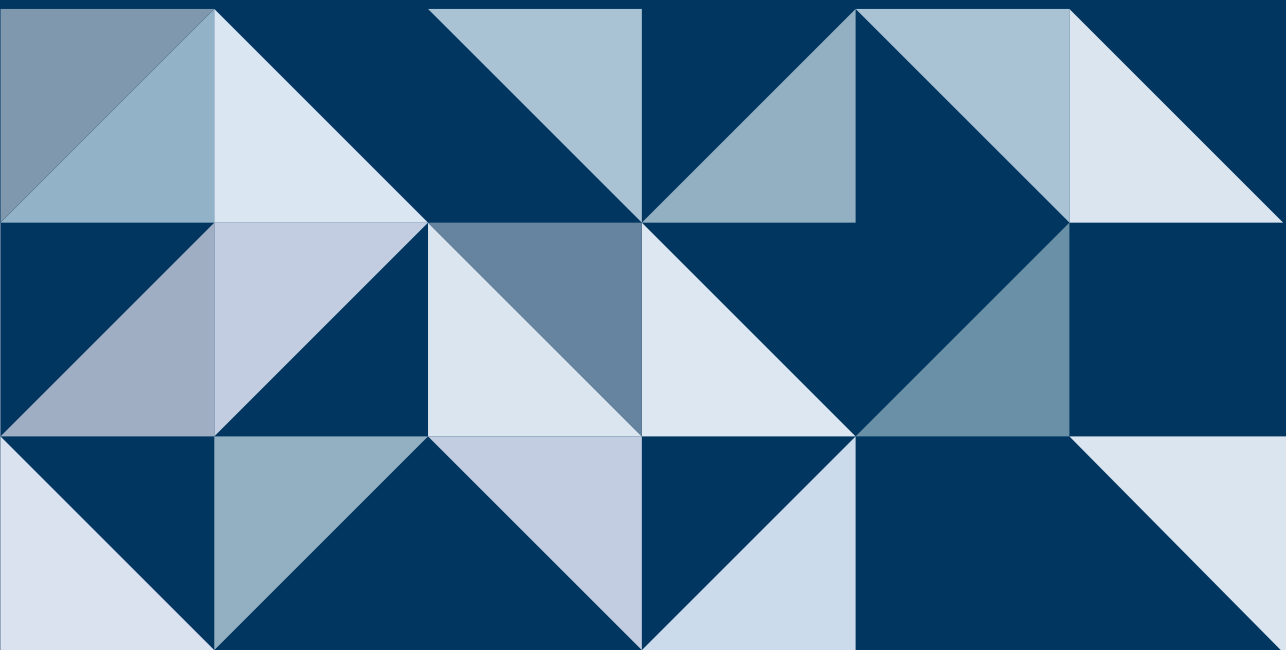

EESTI RAHVUSVAHELISES
JULGEOLEKUKESKKONNAS

2019

VÄLISLUUREAMET
Estonian Foreign Intelligence Service

Kujundus: Taivo Org

Illustratsioonid: Joosep Maripuu, Taivo Org, Bigstock, Shutterstock

ISSN 2461-4459 (trükis)

ISSN 2613-3288 (võrguväljaanne)

SISUKORD

Eessõna	2
Venemaa relvajõudude areng	4
Venemaa tsiviillaevad riigi julgeoleku teenistuses	12
Venemaa sisepoliitika – pinge kasvab	15
Maksukoormus tõuseb, demokraatia tase mitte	20
Venemaa välispoliitika	22
Valgevene – Kreml tugevdab haaret	24
Ukraina – vaenutegevus jätkub	28
Krimmi ja Ida-Ukraina sotsiaal-majanduslik olukord	31
Vene Õigeusu Kiriku tegevus Ukrainas	33
Lõuna-Kaukaasia – Moskva mõju püsib ähvardustel	36
Venemaa huvi Euroopa Parlamendi valimiste vastu	39
Nord Stream 2 ja Turkstream kui julgeolekuriskid	43
Venemaa eriteenistuste läbikukkumised lääneriikides	45
Venemaa küberluure rakendab häkkereid ja küberkurjategijaid	48
FSB signaalluure kogub infot välisriikide kodanike kohta	54
Hiina kasvav mõju	59
Hiina ja Venemaa suhted	61
Terrorism Euroopas	63
Ebaseaduslik ränne Euroopasse	65

EESSÕNA

Välisluureameti ülesanne on kaitsta Eestit väliste julgeolekuohtude eest. Me kogume ja analüüsime luureinfot ning edastame seda riigi juhtkonnale, et aidata kujundada julgeoleku- ja kaitsepoliitikat.

2019. aastal jagame juba neljandat korda oma hinnanguid avalikkusega, sest tõhus julgeoleku- ja kaitsepoliitika algab ohtude teadvustamisest ühiskonnas laiemalt.

Eesti peamised välised julgeolekuohud tulenevad Venemaa käitumisest, mis õõnestab rahvusvahelist korda. Oma välispoliitikat viib Venemaa muu hulgas ellu demonstreerides sõjalist jõudu, kasutades ära teiste riikide sõltuvust Venemaa energiakandjatest, sooritades küberrünnakuid ning mõjutades valeinfo ja muude nn pehmete meetmetega. Neid vahendeid saab sel aastal kõige vahetumalt tunda Ukraina, kuid Venemaa rakendab neid isegi oma liitlase Valgevene vastu. Ka Euroopa Liidu ja NATO riigid ei ole Venemaa agressiivse tegevuse eest täielikult kaitstud – alles aasta eest tarvitas Venemaa Ühendkuningriigi pinnal keemiarelva.

Raportis käsitleme Venemaa kui sõjalise ohuallika eri tahkusi. Venemaa arendab ja harjutab oma relvajõude

pidevalt NATO-vastaseks ulatuslikuks sõjaks. Kuigi sellise musta stsenaariumi ellu rakendumise tõenäosus on väike, ei saa autoritaarse režiimi puhul ootamatusi välistada.

Kremlis välispoliitikat mõjutavad üha kuhjuvad riigisisemed probleemid, nagu rahva kasvav rahulolematuse ja pinged võimueliidi sees. Tugev sõjaline jõud ning end ohustatuna tundev riigi juhtkond võib osutada ohtlikuks kombinatsiooniks. Venemaa välis-, aga ka sisepoliitikat dikteerib paljuski võimuladviku hirmmuudatuste ees, mis kõigutaksid tema jalgealust. Seetõttu suhtub režiim riigisisesse opositsiooni kui ohtlikku vaenlasesse. Välisluureameti teada on Venemaal harjutatud relvajõudude üksuste kasutamist meelevaldajate vastu.

Peale sõjalise ohu tuleb luureasutustel ära tunda ja vajadusel tõkestada Venemaa mõjutustegevust lääneriikides. Üks Venemaa eesmärke on lõhkuda lääneriikide ühtsust näiteks suhtumises Venemaa-vastastesse sanktsioonidesse. Selle saavutamiseks on Venemaa valmis sekkuma teiste riikide sisepoliitikasse. Mõjutustegevuse valdkond väärib sel aastal erilist tähelepanu, kui Euroopa Liidu kõikidel liikmesriikidel tuleb valida oma esindajad Euroopa Parlamenti.

MIKK MARRAN

Välisluureameti peadirektor

Maailmas analüüsitakse järjest tähelepanelikumalt riske, mis võivad tekkida Hiina tehnoloogia kasutamisest ja investeringutest teiste riikide elutähtsasse taristusse. Niisamuti ei saa tähelepanuta jätta Venemaa tarkvaratootjaid, kes teevad Venemaa võimuorganite ja eriteenistustega igapäevast koostööd. Välisluureamet aitab koos partneritega läbi mõelda, kuidas kaitsta väliste julgeolekuohtude eest riigi side- ja infosüsteeme, elutähtsate teenuste osutajaid ja taristut ning ettevõtteid, kes tegutsevad riigi julgeolekule olulistest valdkondades.

RAPORTIS JAGAME
OMA HINNANGUID
AVALIKKUSEGA, SEST
TÕHUS JULGEOLEKU-
JA KAITSEPOLIITIKA
ALGAB OHTUDE
TEADVUSTAMISEST
ÜHISKONNAS LAIEMALT.

Raportis kajastame ka terrorismiohu suundumusi. Kuigi Eestis on terrorioht senini väike, mõjutab terrorism 2019. aastal endiselt kogu Euroopa julgeolekut. Euroopa julgeolekuasutuste tegevus on terroristlike organisatsioonide tegevust küll jõuliselt kärpinud, kuid paljud radikaliseerunud isikud Euroopa riikides on potentsiaalne oht veel mitmeteks aastateks.

Loodan, et Välisluureameti raport aitab paremini mõista Eesti julgeolekuolukorda kiiresti muutuvast maailmast.

Head lugemist!

Mikk Marran
Välisluureameti peadirektor

28. veebruaril 2019

VENEMAA RELVAJÕUDUDE ARENG

Ainus tõsine oht meie regiooni julgeolekule, sealhulgas Eesti ja teiste Läänemere-äärsete riikide eksistentsile ja suveräänsusele lähtub Venemaalt. See ei tulene ainult asümmeetrilisest, varjatud või poliitilisest õõnestustegevusest, vaid on ka potentsiaalne sõjaline oht.

Venemaa jätkas 2018. aastal sõjalise jõu tugevdamist oma läänepiiri ääres. Vene relvajõud moodustasid seitse uut manööverpolku, neist neli tankipolku, mis paiknevad kõik vähem kui 50 kilomeetri kaugusel piirist. Peamiselt asuvad need Ukraina ja Valgevene lähedal, aga ka Eesti piiri taha jääv Pihkva ründedessantdiviis sai esimese õhudessantvägede üksusena oma koosseisu kolmanda polgu. See näitab, et prioriteetsel läänesuunal valmistuvad Vene relvajõud võimalikuks sõjaks laial rindel.

Vladimir Putini režiimi valmisolek teiste riikide vastu sõjalist jõudu kasutada on väljaspool kahtlust. Venemaa on ainuke riik, kes pärast külma sõja lõppu on sõjaliselt rünnanud Euroopa kontinendil suveräänset riiki, mida ta ise on tunnustanud. Viimase kümne aasta jooksul on Venemaa teinud seda koguni kaks korda ning invasioonidele järgnenud sõjaline okupatsioon kestab Ukrainas ja Georgias tänini.

Välisluureamet on jälginud Venemaa relvajõudude kõiki sõjalisi õppusi viimasel aastakümnel. Need hõlmavad

**VIIMASE 20 AASTA STAABIÕPPUSTE STSENAARIUMID
NÄITAVAD, ET VENEMAA RELVAJÕUD HARJUTAVAD
PIDEVALT ULATUSLIKKU SÕDA NATOGA.**

⬆️ *Vene üksused ja tehnika üles rivistatud õppuseks „Vostok – 2018“*

ALLIKAS: AFP/SCANPIX

nii polügoonidel reaalsete üksustega läbi mängitud õppusi kui ka avalikkuse eest varjatuks jäänud sõjamänge kaartidel ja eri tasandite staabiõppusi. Õppusi analüüsid oleme jõudnud neljale peamisele tõdemusele.

Esiteks: Venemaa relvajõud harjutavad pidevalt ulatuslikku sõda NATO-ga. Eranditult kõiki viimase 20 aasta staabiõppuste stsenaariumid kirjeldavad konventsionaalset sõda NATO ja selle liikmesriikide armeede vastu. Oluline on märkida, et Venemaa õppused ja nende stsenaariumid on üldiselt ülesehituselt olnud kogu

selle aja jooksul sarnased, vaatamata sõdadele Ukrainas, Georgias ja Süürias ning vaatamata Lääne sanktsioonidele või NATO jõudude paigutamisele Balti riikide ja Poola territooriumile.

Teiseks: sõjaline konflikt NATO-ga saab Venemaa relvajõudude hinnangul alguse nn värvilisest revolutsioonist mõnes tema naaberriigis, eelkõige Valgevenes. Venemaa sõjaliste õppuste stsenaariumid peegeldavad autoritaarsetele režiimidele omast hirmu demokraatiapüüdluste (nn värviliste revolutsioonide) ees, milles Venemaa

juhtkond oma KGB taustast pärineva kahtlustusmaania tõttu näeb Lääne eriteenistuste operatsiooni. Venemaa juhtkond kardab, et sellised demokraatlikud pöörded võivad eskaleeruda laiemaks, regionaalseks sõjaks.

Sellest tulenevalt jälgib Välisluureamet poliitilist olukorda Valgevenes. Kui president Aleksandr Lukašenka enda või tema režiimiga peaks midagi ootamatut juhtuma, on meie hinnangul suur oht, et Venemaa sekkub varakult sõjaliste meetmetega, selleks et vältida Valgevene muutumist Lääne-meelseks demokraatlikuks riigiks.

Venemaa juhtkond näeb režiimivastases opositsioonis ohtu ka kodumaal – Välisluureameti teada on Venemaal harjutatud relvajõudude üksuste kasutamist siseriikliku poliitilise opositsiooni vastu.

Kolmandaks: Balti riigid on see osa NATO-st, mida Venemaal on potentsiaalses kriisisituatsioonis kõige lihtsam rünnata, selleks et sõjaliste jõudude tasakaalu Läänemerel endale soodsamas suunas kallutada. Sõjalises planeerimises ei vaata Venemaa Eestit eraldi sihtmärgina, vaid osana NATO-st. Seega peab Eesti olema valmis Venemaa sõjaliseks rünnakuks

ka siis, kui konfliktialged on mujal. Vaenu õhutamise ja kohalike rahvusgruppide vahel Balti riikides üritab Venemaa hoida enda jaoks ettekäändet sekkumiseks.

Neljandaks: NATO–Vene konflikti puhul ei piirduks sõjaline tegevus Ida-Euroopa või Baltimaadega, vaid hõlmaks Venemaa rünnakuid ka Lääne-Euroopa sihtmärkidele. Vene relvajõud arendavad pidevalt nn vastase kriitiliste sihtmärkide ründamise doktriini ning sellega seotud keskmaa relvasüsteeme – nii õhus, merel kui ka (rahvusvahelisi leppeid eirates) maismaal baseeruvaid süsteeme, millega oleks võimalik rünnata sihtmärke Lääne-Euroopas.

Viimasel punktil peatume sel aastal pikemalt. Koondnimega Kalibr tähistatakse Venemaa peal- ning allveelaevade relvastusse kuuluvat raketisüsteemi, mida saab kasutada nii merel kui ka maismaal asuvate sihtmärkide ründamiseks. Läbinud edukad lahingukatsetused Süüria konflikti raames, on Kalibril saanud kõige levinum raketisüsteem Venemaa laevastikus ning sellega on plaanis varustada ka mitu ehitusjärgus laevaklassi. Kalibri raketisüsteemi tugevuseks on suur

laskekaugus (merel asuvate sihtmärkide pihta kuni 600 km, maismaal asuvate sihtmärkide pihta kuni 2500 km). Lisaks on Kalibr tiibrakette võimalik varustada nii konventsionaalsete kui ka tuumalõhkepeadega ning nad on kulutõhusad – suure lahingulaeva uputamiseks piisab „hea õnne korral“ ühest väikeselt aluselt tulistatud Kalibri raketist. Läänemerel, Barentsi merel, Kaspia merel või Mustal merel paiknevad Kalibri süsteemidega relvastatud laevad on võimelised tabama sihtmärke peaaegu kogu Mandri-Euroopas.

Venemaad on juba 2008. aastast saadik süüdistatud INF lepingu¹ rikkumises – lepinguga keelatud laskeulatusega maismaalt lastava tiibraketi 9M729 (SSC-8) väljaarendamises ja katsetamises. 2018. aastaks oli INF lepet rikkuv tiibrakett 9M729 Venemaa relvajõududes piiratud hulgal kasutusele võetud. Kuigi INF lepe ei piira merelt ja õhust lastavate tiibrakettide laskeulatust ning sellised süsteemid on Venemaa relvajõududes

¹ INF leping (ing *Treaty on the Elimination of Intermediate-Range and Shorter-Range Missiles* on 1987. a USA ja NSV Liidu poolt allkirjastatud leping, mis keelab kahel riigil omada maa-maa tüüpi ballistilisi ja tiibrakette laskeraadiusega 500–5500 km.

NATO-VENE KONFLIKTI

PUHUL EI PIIRDUKS

SÕJALINE TEGEVUS

IDA-EUROOPA VÕI

BALTIMAADEGA, VAID

HÕLMAKS VENEMAA

RÜNNAKUID KA

LÄÄNE-EUROOPA

SIHTMÄRKIDELE.

ka kasutusel, on maismaal opereeritavatel mobiilsetel raketikompleksidel nende ees mitu eelist – näiteks sõltuvad need vähem taristust, nende kandeplatvorm on odavam ning neid on kergem maskeerida ja peita.

Sellistel relvasüsteemidel on Venemaa presidendile ka oluline propaganda-väärtus. 2018. aasta 1. märtsil kõnes Föderatsiooninõukogule tutvustas president Vladimir Putin kuut uut strateegilist relva: aeroballistilist raketit Kinžal, laserkompleksi Peresvet, tuumajõul töötavat torpeedot Poseidon, kontinentidevahelist ballistilist raketit Sarmat, tuumajõul töötavat tiibraketti Burevestnik ning hüperheliikiirusel liikuvat lõhkepead Avangard. Kontseptuaalselt on nende seas seniste relvasüsteemide edasiarendusi

(Kinžal, Sarmat), taaselustatud NSV Liidu aegseid projekte (Poseidon, Burevestnik, Avangard) ja ka täiesti uusi süsteeme (Peresvet).

Siinkohal peab märkima, et erinevalt mitmest teisest relvasüsteemist (tiibrakett Kalibr, tiibrakett H-101, hävitaja Su-57) ei ole Kinžal teadaolevalt läbinud lahingukatsetusi Süürias, mistõttu on praegusel hetkel väga

tõenäoliselt tegemist veel katsetusjärgus tehnoloogiaga.

Peale uute relvasüsteemidega seotud militaarsete riskide tuleb rõhutada neist vähemalt kahe – Poseidoni ja Burevestniku potentsiaalset katastroofilist ohtu keskkonnale. Väidetavalt kasutavad mõlemad mehitamata süsteemid jõuallikana kompaktsed tuumareaktorid, mille puhul ei saa

NATO JA VENEMAA VAHELISE STRATEEGILISE TUUMAVÕIMEKUSE TASAKAALU UUED RELVASÜSTEEMID EI MUUDA, ISEGI KUI NEED PEAKSID VENEMAA RELVAJÕUDUDE KÄSUTUSSE JÕUDMA.

← 2018. aasta 1. märtsil kõnes Föderatsiooninõukogule tutvustas president Vladimir Putin kuut uut strateegilist relva.

ALLIKAS: AP/SCANPIX

→ Raketiga Kinžal relvastatud Mig-31K sõjaväeparaadil Moskvast 09.05.2018

ALLIKAS:
AP/SCANPIX

välistada rikete võimalust, eriti katsetusjärgus süsteemidel. Tuuma-reaktori turvalisus on küsitav ka süsteemi enda (mitte jõuallika) rikke korral – kas jõuallikaks olev tuuma-reaktor peab vastu kokkupõrkele maapinna või ookeani põhjaga? Seega käitub Venemaa vastutustundetult juba ainuüksi neid süsteeme katsetades, rääkimata võimalikust relvasusse võtmisest.

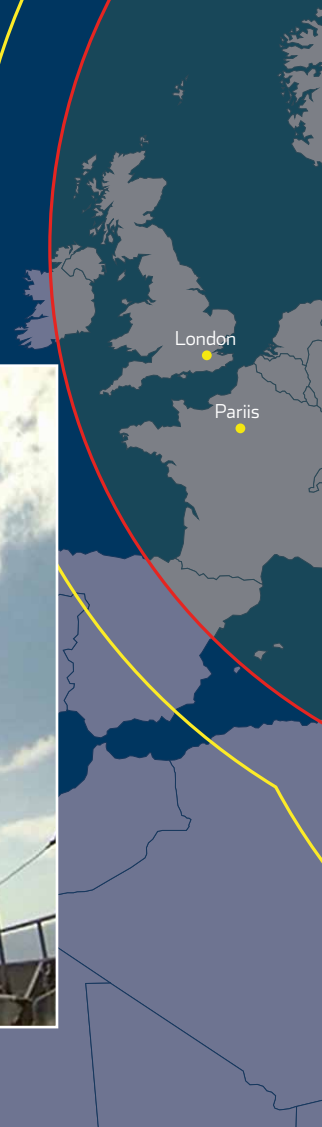
Vaatamata korduvatele kinnitustele, et osa neist relvasüsteemidest on juba Venemaa relvajõudude käsutuses ja osa jõuab sinna peatselt, on senini avalikult demonstreeritud vaid üht – Kinžali.

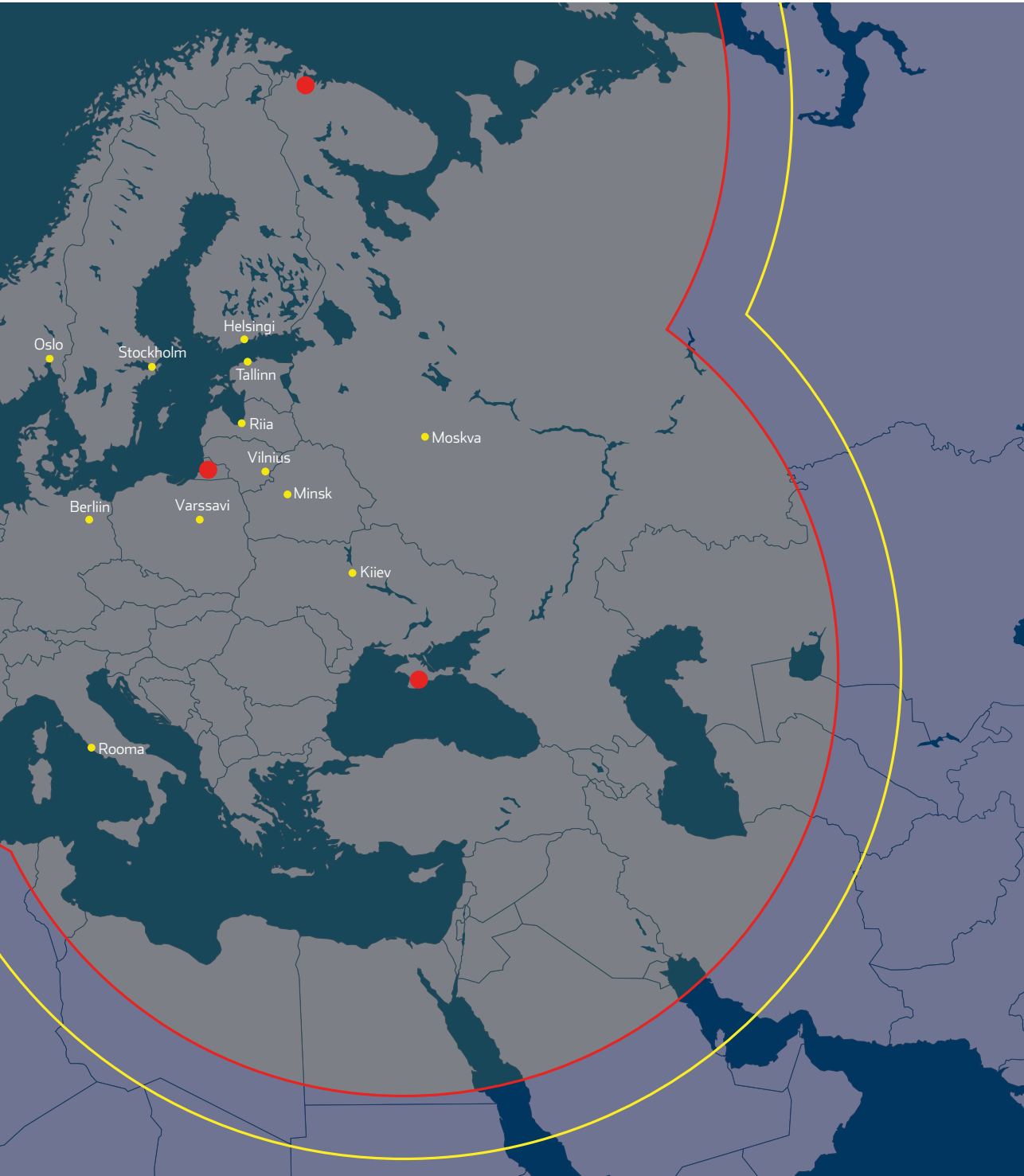
Tähelepanu peab pöörama ka asjaolule, et Venemaa president pidas 2018. aastal oma iga-aastase kõne vaid kaks ja pool nädalat enne 18. märtsi presidendivalimisi. See oli hoolikalt kalkuleeritud samm, osa valimiseelsest reklaamist. Seega olid jõulised sõnumid Putini kõnes mõeldud eelkõige kodumaisele publikule. NATO ja Venemaa vahelist strateegilise tuumavõimekuse tasakaalu uued relvasüsteemid ei muuda, isegi kui need peaksid Venemaa relvajõudude käsutusse jõudma, küll aga teenivad need propagandistlikku eesmärki, kujutades Venemaad globaalse suurjõuna.

TIIBRAKETI 3M-14 KALIBR MAKSIMAALNE LASKEKAUGUS

○ 2000 KM KONVENTSIONAALSE
LÕHKEPEEGA VARUSTATULT

○ 2500 KM TUUMALÕHKEPEEGA
VARUSTATULT

VENEMAA TSIVIILLAEVAD RIIGI JULGEOLEKU TEENISTUSES

Venemaa tsiviillaevade kahtlane käitumine on pikka aega EL-i ja NATO riikide julgeolekuteenistuste tähelepanu all olnud. Kui varem äratasid tähelepanu uurimislavad, siis nüüd on vaatluse all järjest rohkem Vene firmadele kuuluvaid ja Venemaa lipu all seilavaid harilikke tsiviillaevu.

Venemaa tsiviillaevade kummalist käitumist iseloomustab see, et need üritavad siseneda teiste riikide mereväeõppuste piirkonda või eri ettekäanel siseneda laevaliikluseks suletud piirkonda (uue sõjatehnika katsetusalad, mereväebaaside naabus jmt) ning strateegilistel põhjustel huvipakkuvaisse, kuid laevaliikluseks mitte kasutatavasse piirkondadesse. Järjest sagedasemad on katsed siseneda ilma loata teiste riikide territoriaalvetesse ettekäandega leida tormivarju või parandada tehnilisi rikkeid. Selline käitumine eristub selgelt teistest harilikest tsiviillaevadest.

Vene tsiviil-uurimislavade tegevust viimasel kümnendil võib nimetada

iseigi väljakutsuvaks. Teiste riikide territoriaalvetesse üritatakse siseneda formaalsete taotluste alusel, uurimistööd tehakse poolsalaja ning deklareerimata piirkondades; uurimistöö puudutab sageli vastuvõtjariigi veealuseid kommunikatsioone ning sõjaliselt ja majanduslikult olulisi piirkondi. Tavaliselt hoiduvad Vene uurimislavade töötajad kontaktidest vastuvõtjariigi teadlastega.

Vene tsiviillaevandus ja selle tegevus kätkeb potentsiaalset julgeolekuohtu. NSV Liidu ajast pärit anakronismina on kõik Venemaa riigiasutustele ja ettevõtetele kuuluvad ning Venemaa lipu all sõitvad laevad arvel mobilisatsioonireservina; õppustel harjutatakse nende ümberseaditamist sõjalaevastiku abilaevadeks.

*Õppepurjekas Mir Tallinnas
septembris 2018.*

ALLIKAS: [WWW.ROSMORPORT.RU/NEWS/
COMPANY/28731/](http://WWW.ROSMORPORT.RU/NEWS/COMPANY/28731/)

VENEMAA TSIVIILLAEVAD
ÜRITAVAD ERI ETTE-
KÄÄNETEL SISENEDA
TEISTE RIIKIDE MERE-
VÄEÕPPUSTE PIIRKONDA
VÕI LAEVALIIKLUSEKS
SULETUD PIIRKONDA.

Veel enam, Venemaa riigiasutus-
tele ja ettevõtetele kuuluvate ning
Venemaa lipu all sõitvate laevade
meeskondadele on siiani kohus-
tuslik lahinguväljaõpe. Laevade
omanikud ja meeskonnad peavad
olema igal ajal valmis täitma riiklike
ülesandeid, sõltumata geograafilis-
est asukohast. Peale selle käivitas
Venemaa 2015. aastal ühtse riikliku

peal- ja allveemonitooringusüsteemi (EGSONPO), mille järgi on kõik Venemaa tsiviilametkondlike ning Venemaa lipu all seilavate laevade meeskonnad kohustatud koguma ja edastama informatsiooni merel ja teiste riikide sadamates toimuva kohta. Süsteemi toimimise ja koordinatsiooni eest vastutab Venemaa Sõjalaevastik.

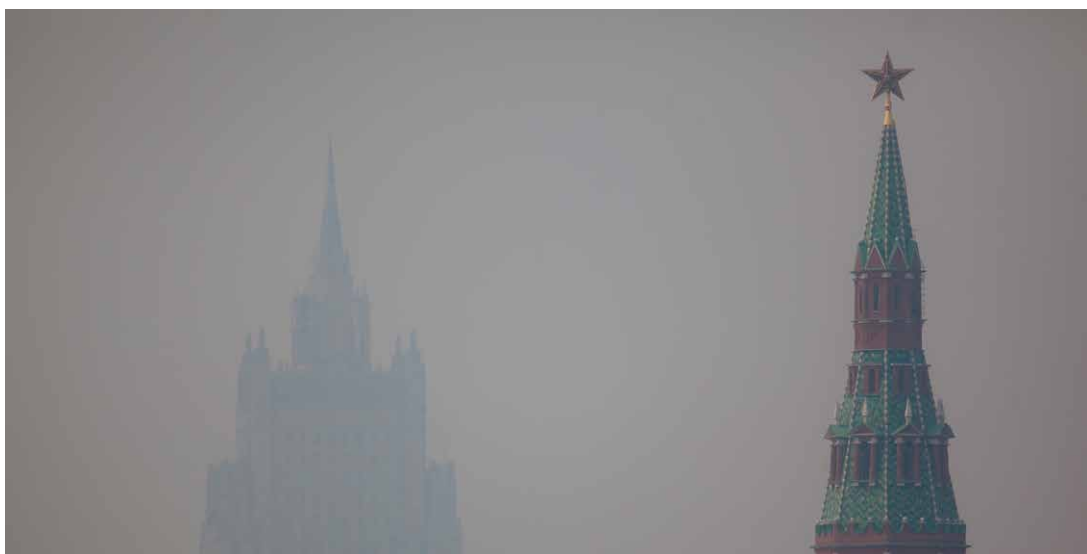
Uus ja arenev suund on Vene tsiviil-laevade kasutamine mõjutustegevuseks. Praegu „on moes“ rakendada selleks Venemaa riigi- ja õppeasutuste suuri purjelaevu, mis osalevad mere-retkedel, regattidel ja festivalidel üle maailma. Retkedega kaasnevad poliitilised üritused kohapealsele vene kogukonnale, propagandaetendused Vene ajaloo valitud episoodidest ning Vene Õigeusu Kiriku misjonitöö, milleks kasutatakse vabaõhujumalateenistusi, imettegevaid ikoone ja pühakute

säilmeid. Erilist tähelepanu pööratakse laevu külastavatele poliitikutele, kohalike omavalitsuste ja äritegelastele. Hea näide on Tallinna merepäevade sage külaline – Peterburis paikneva Makarovi-nimelise Riikliku Mere- ja Jõe-laevastiku Ülikooli õppepurjekas Mir, mille pardal paikneb Vene kaasmaalasteorganisatsiooni – fondi Russki Mir statsionaarne Merel Paiknev Vene Keskus (*Morskoi Russki tsestr*).

Seega on Venemaa tsiviillaevastik riiklike struktuuride omalaadne käepikendus. Seda võib vajalikul hetkel kasutada informatsiooni kogumiseks, sõjalistel eesmärkidel või varjatud operatsioonide korraldamiseks. Oluline on tähelepanelikumalt suhtuda Venemaa lipu all sõitvatesse tsiviilalustesse ning nende välisriikide territoriaalvetes ja sadamates viibimise režiimi.

**VENEMAA TSIVIILLAEVASTIKKU VÕIB VAJALIKUL HETKEL
KASUTADA INFORMATSIOONI KOGUMISEKS, SÕJALISTEL
EESMÄRKIDEL VÕI VARJATUD OPERATSIOONIDEKS.**

VENEMAA SISEPOLIITIKA – PINGE KASVAB

ALLIKAS: RIA NOVOSTI/SCANPIX

Lõhe võimueliidi pakutava ja elanikkonna ootuste vahel on järjest suurem. Kreml on sunnitud langetama ebapopulaarseid otsuseid, mis tõstavad pingeid ka võimukoridorides.

Kremli seisukohalt kulges 2018. aasta esimene pool sisepoliitikas rahuldavalt. Vaatamata kasvavatele sisepingetele suudeti ilma suuremate tõrgeteta vormistada Vladimir Putin

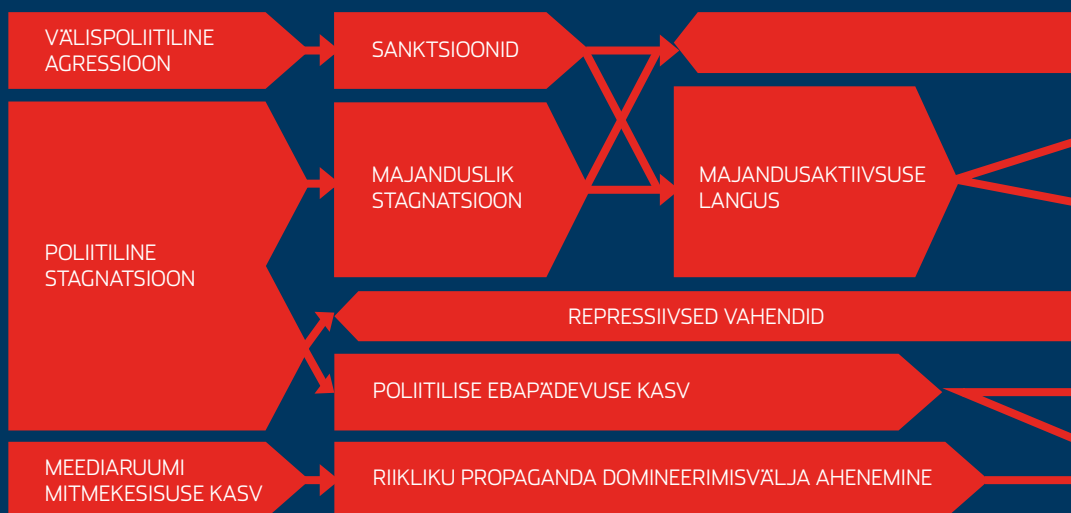
presidendiks veel üheks ametiajaks. Selleks tuli aga arvamusevabadust ja tõelist poliitilist konkurentsi rangelt piirata. Samas kerkis riigis põhimõttelisi muutusi soovivate inimeste osakaal märgatavalt suuremaks stabiilsuse

väärtustajatest (vt joonis lk 18) – see kõnekas suundumus annab aimu sellest, milline võinuks olla presidendi-valimiste tulemus vabade valimiste korral.

Aasta teine pool kujunes võimueliidile raskemaks, ebapopulaarne pensionireform toimis katalüsaatorina juba varem kasvanud ühiskondlikule rahulolematusele. Kremlil oli üsna

keeruline pensionireformi vastaseid proteste vaigistada, ning toimunu avaldas märgatavat mõju ka president Putini toetusreitingutele. Ühtlasi näitasid arvamusküsitlused, et varasemast märksa rohkem venemaalasi on hakanud pidama Putinit vastutavaks probleemide eest riigis. Kremlile ootamatult avaldus rahulolematuse võimueliidiga ning vastumeelsus võimuerakonna Ühtse Venemaa suhtes ka sügisestel

SISEPOLIITILISTE PINGETE KASVU AHEL

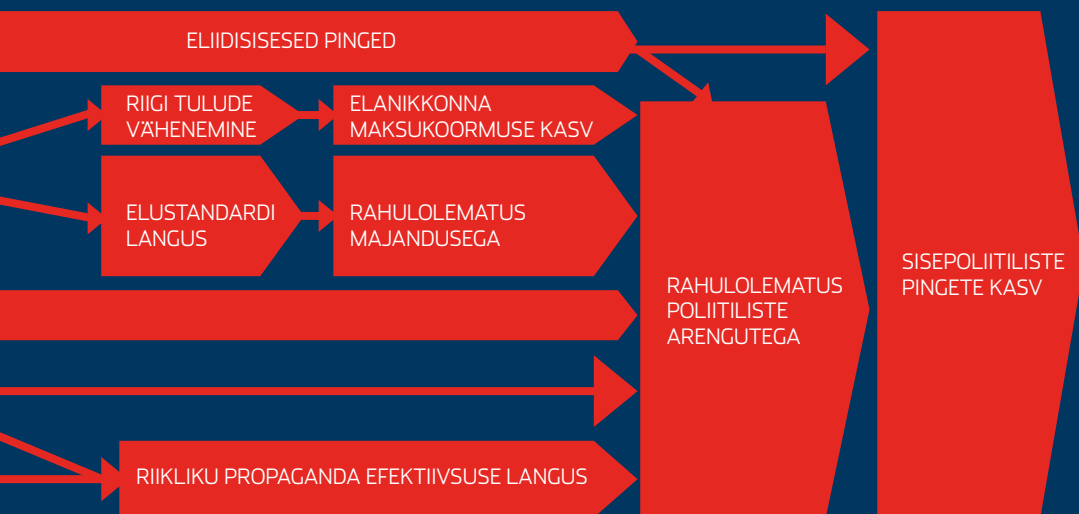

kohalikel valimistel. Ehkki tegelikku poliitilist konkurentsi Ühtse Venemaale valimistel keegi ei pakkunud, põrgati mitmel pool raskustele Ühtse Venemaa kandidaatide valimisvõidu vormistamisel. Sisepoliitikat kureerivad üksused Presidendi Administratsioonis ei olnud sellisteks sündmusteks valmis ega suutnud esimeste tõrgete ilmnemisel piisavalt kiiresti reageerida. Seetõttu pidi võimuladvik mitmel juhul

leppima Kremli heakskiidul tegutsevate pseudoopositsiooniliste erakondade kandidaadi planeerimata võiduga föderatsioonisubjekti juhi valimistel (näiteks Hakassia Vabariigis).

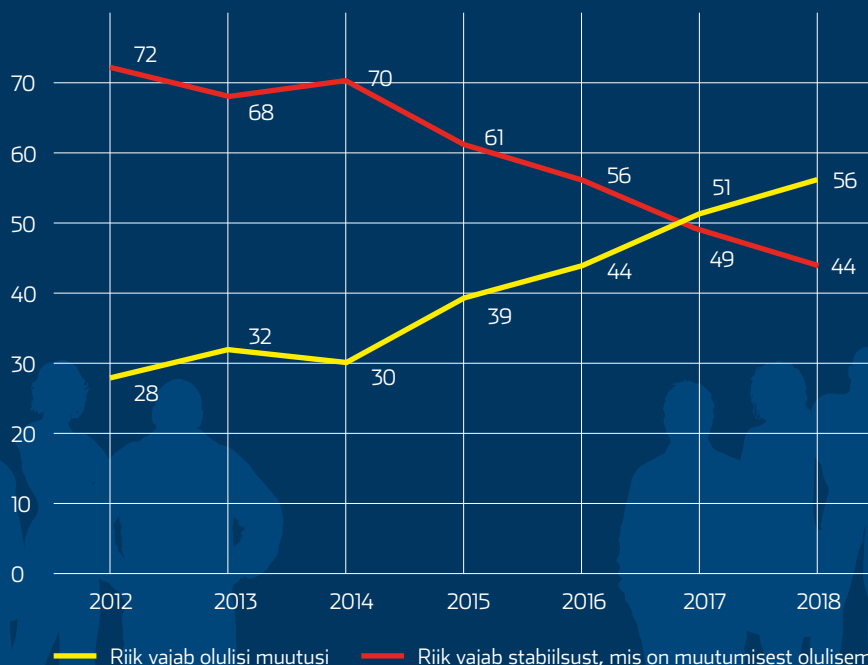
Suuri raskusi sügisestel valimistel tunnistati isegi Ühtse Venemaa aastakongressil, kus ühtlasi nenditi, et probleem tulenes erakonna kandidaatide puudulikkusest suhtlusest valijatega

Kitsa eliidi huvide esiplaanile seadmine on koos välispoliitiliste probleemidega käivitanud ahela, mis põhjustab sisepoliitiliste pingete vältimatut kasvu.

VENEMAA ELANIKKONNA HOIAKUD RIIGI VÕIMALIKE ARENGUSUUNDADE SUHTES

MUUTUSTE POOLDAJATE JA STABIILSUSE EELISTAJATE OSAKAAL

ALLIKAS: "РОССИЙСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОСЛЕ ПРЕЗИДЕНТСКИХ ВЫБОРОВ – 2018: ЗАПРОС НА ПЕРЕМЕНЫ", ФНИСЦ РАН.

ning ükskõiksusest nende murede vastu. Kuigi loosungite tasemel seati sihiks neid vigu edaspidi vältida, on siiski ilmne, et probleemid tulenevad eelkõige süsteemi ebademokraatlikust toimimisloogikast ning püsivad seni, kuni püsib süsteem.

Pärast 2018. aasta presidendivalimisi jätkavad Putini kõrval suuresti samad inimesed, kes varemgi. „Valitsen, kuni elan“-mõtteviisiga Venemaa tippjuhtkond ei suuda vastata rahva ootustele ja ellu viia muutusi ilma oma isiklikke huve kahjustamata.

Kremlile kõige eba-meeldivamaks üllatuseks oli Hakassia Vabariigis toimunu. Algselt vaid Ühtse Venemaa kandidaadi ametisse vormistamiseks vajaliku valimisetenduse kulissiks mõeldud kandidaat Valentin Konovalov edestas juba esimeses voorus märgatava edumaaga Ühtse Venemaa kandidaati ning saavutas enda ametisse valimise teises voorus. See on kujukas näide, kui lihtsalt võib hästi kontrollitud poliitiline süsteem sisepoliitilise keskkonna muutudes kõikuma lüüa.

ALLIKAS: TASS/SCANPIX

Samal ajal on president Putinil aina keerulisem veenda venemaalasi, et kõigis probleemides on süüdi „halvad bojaarid“ ning jääda ise usutavaks „hea tsaari“ rollis. Ühiskonnas leviv rahulolematuse tekitab pingeid ka riigi juhtkonnas, halvendades võimet

probleeme tõhusalt lahendada. Eliidi ja tippametnike omavahelised pinged ning rahulolematuse suurenemine rahva hulgas töötavad president Putinile väga turbulentset neljandat ametiaega.

MAKSUKOORMUS TÕUSEB, DEMOKRAATIA TASE MITTE

Paljusid riiklikult korraldatud funktsioone, eelkõige aga tervishoidu ja haridust on Venemaal kogu aeg alafinantseeritud. Riigi funktsioneerimiseks ja võimuliidi positsiooni säilitamiseks peaksid riigitulud oluliselt kasvama, kuid see suurendab maksukoormust ning sellega kaasnevat rahulolematust. Sellise rahulolematuse kanaliseerimine ohutusse vormi jääb Kremlile endiselt üheks peamiseks katsumuseks.

Venemaa juhtkond on valmis majandusreforme ellu viima vaid sel määral, kui see on rahutusi vältides võimalik, ning seetõttu püütakse muudatuste „doseerimisel“ hoiduda ületamast kriitilist piiri. Samas on reformid paljuski vastuolus võimuliidi huvidega: režiimi kleptokraatlik olemus takistab riigivalitsemist tõhustamast, läbipaistev ja õiglane kohtupidamine vähendaks repressiivse süsteemi tööriistade valikut jne. Seega on muudatuste elluviimiseks instrumentide valik

piiratud – jõulise majandusreformi asemel näeme maksukoormuse aeglast kasvu ning riiklike hüvede järkjärgulist vähendamist, kus suurim roll on pensioniea tõstmisel.

Elanike maksukoormus on Venemaal näiliselt väike, kui võrrelda arenenud tööstusriikidega, kuid märkimisväärselt kõrge, kui arvestada nende riikide üldist ühiskondliku korraldatuse taset.

Joonisel näidatud seosest on näha, et ehkki sama maksukoormuse juures võib demokraatia indeks oluliselt erineda, on graafiku kaks nurka tühjad: nii nagu ei leidu väga madala maksukoormusega kõrge demokraatiatasemega riike, ei ole ka riike, kus minimaalne demokraatia ehk sisuliselt autokraatlik režiim suudaks rahvale põhjendada väga suurt maksukoormust. Venemaa ja Kuuba eristuvad nendes parameetrites juba praegu märgatavalt enamikust maailma riikidest.

**MAJANDUSREFORMI ASEMEL NÄEME VENEMAAL
MAKSUKOORMUSE AEGLAST KASVU NING RIIKLIKE
HÜVEDE JÄRKJÄRGULIST VÄHENDAMIST.**

DEMOKRAATIA INDEKS JA MAKSUDE OSAKAAL SKT-ST

2017. AASTA ANDMED

Tõenäoliselt suurenevad maksud Venemaal lähitulevikus kiiremini kui SKT ning ülaltoodud skaalal püüab Kreml nihutada Venemaad veel rohkem graafiku alumise *tühja nurga suunas*. Maksukoormuse kasv ilma maksu- maksjale ühiskondlikke õigusi juurde andmata tekitab vastuseisu. Venemaal

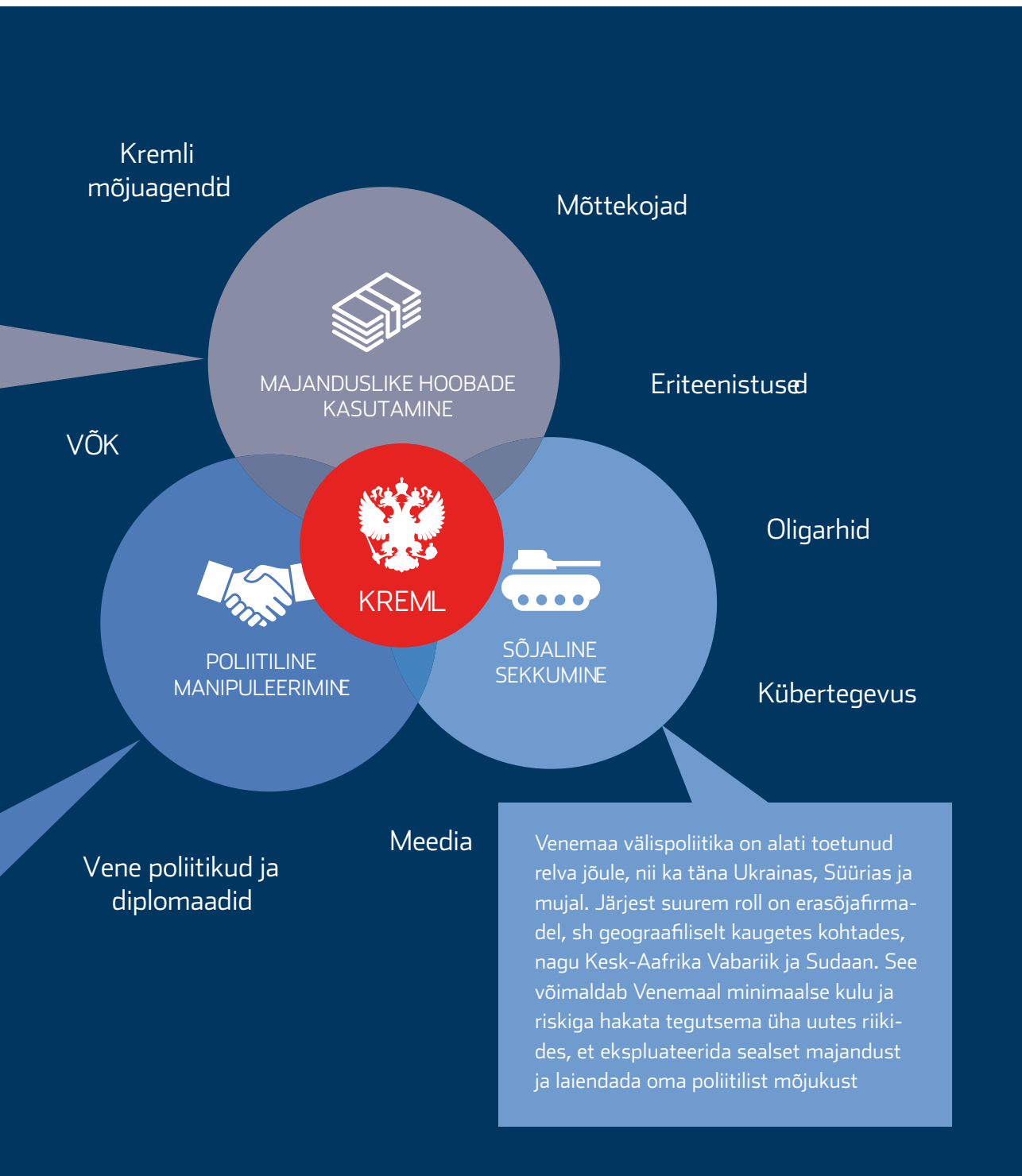
puudub demokraatlik ühiskonnakorraldus nii praegustes tavades kui ka varasemas traditsioonis ning ehkki vastureaktsioonid on märk rahulolematusest, ei pruugi need lõpptulemusena viia Venemaad sellel skaalal ülespoole, vaid *tagasi vasakule*.

VENEMAA VÄLISPOLIITIKA

Venemaa välispoliitika on tihedalt seotud sealse eliidi nägemusega Venemaast kui globaalsest suurvõimust. Venemaa juhindub oma välispoliitilises käitumises vastandumisest USA-le ja laiemalt Läänele, mis omakorda raamistab Venemaa poliitikat Euroopas ja mõjuvõimu kindlustamist naaberriikides. Venemaale on jätkuvalt iseloomulik oportunistlik välispoliitika, mida kujundab väga kitsas otsustajate ring ning milleks kasutatakse poliitilisi, majanduslikke ja sõjalisi vahendeid, mida omakorda toetavad Venemaa riiklikult kontrollitud mõjutustegevuse instrumendid. Seetõttu ei ole võimalik tõmmata selget piiri Venemaa välispoliitika ja mõjutustegevuse vahele.

Venemaa kasutab eelkõige energia-
tarneid välisriikidesse, püüdes
tekitada sõltuvussuhteid, mis
võimaldaksid tal oma majandus-
likke ja poliitilisi huvisid edendada.
Hea näide sellest Euroopa suunal
on projektid Nord Stream 2 ja
Turkstream

Venemaa poliitilises taktikas on
levinud demagoogiavõtted ja vale-
süüdistused, et vähendada kriitikat
tema enda pihta. Viimase aja näited
sellest on Venemaa käitumine Ser-
gei Skripali mürgitamise ja Kertši
väina juhtumites. Sedalaadi tegevu-
ses etendavad peale diplomaatide
olulist rolli eriteenistused, oligarhid
ja Kremli mõjuisikud

Venemaa välispoliitika on alati toetunud relva jõule, nii ka täna Ukrainas, Süürias ja mujal. Järjest suurem roll on erasõjafirmadel, sh geograafiliselt kaugetes kohtades, nagu Kesk-Aafrika Vabariik ja Sudaan. See võimaldab Venemaal minimaalse kulu ja riskiga hakata tegutsema üha uutes riikides, et ekspuuteerida sealset majandust ja laiendada oma poliitilist mõjukust

VALGEVENE – KREML TUGEVDAB HAARET

Venemaa ja Valgevene pidevad majandustülid ning Valgevene katsed ajada iseseisvat välispoliitikat on pannud Venemaa juhtkonna muretsema oma mõjuvõimu pärast Valgevenes ning suurendama survet Valgevene juhtkonnale.

Vladimir Putini neljanda ametiaja algul intensiivistas Venemaa jõupingutusi Valgevene tihedamaks sidumiseks Venemaaga. Vladimir Putin ja Valgevene president Aleksandr Lukašenka kohtusid 2018. aasta II poolaastal sagedamini kui kogu 2017. aasta jooksul.

Märk Venemaa soovist oma kontrolli Valgevenes suurendada oli näiteks Vene eriteenistuste taustaga Mihhail Babiš'i määramine 2018. aasta suvel

uueks suursaadikuks Valgevenes ning ühtlasi Presidendi eriesindajaks kaubandus- ja majanduskoostöös.

Babiš'ile, kellel ei olnud diplomaaditöö kogemust välismaal, on eriesindajana antud laiad volitused edendada Venemaa huve Valgevenes ning mõjutada Valgevene juhtkonda kuuletuma Venemaa nõudmistele. Babiš'i eelkäija Aleksandr Surikov töötas Valgevenes üle 12 aasta ning hakkas omaks võtma Valgevene seisukohti, õigustades mõnikord Valgevene presidendi ja

valitsuse samme, mis olid Venemaale vastuvõetamatud. Erinevalt Surikovist ei karda Babitš minna konflikti Valgevene ametkondade ja presidendiga.

Endiselt on päevakorral erimeelsused Valgevene majanduslikku olukorda tugevalt mõjutavates valdkondades, nagu Venemaa nafta- ja naftatoodete maksumuudatuse kompenseerimine Valgevene, Venemaa piirangud Valgevene toiduainete tarnetele ja maagaasi hind 2025. aastani. Valgevene majandusanalüütikute hinnangul

← *Mihhail Babitš ja Aleksandr Lukašenka Vene-Valgevene regioonide foorumil 2018. aasta oktoobris.*

ALLIKAS: MID.RU

kaotaks Valgevene näiteks maksumuudatusest 2025. aastaks 10,8 mld dollarit.

Venemaa pöörab suuremat tähelepanu Valgevenele antud toetuste tõttu oma eelarves saamata jäänud tulule ning seob toetuste andmise senisest tugevamini nõudmisega Valgevene tihedamaks integratsiooniks Venemaaga Liitriigi raames (ühine tolli-, aktsiisi, maksu-, kohtu- ja valuutapoliitika). 2019. aastal süvenevad Venemaa ja Valgevene erimeelsused majandusküsimustes, mille tagajärjel võib taas päevakorda tõusta surve Valgevene strateegiliste ettevõtete müümiseks Venemaale.

Venemaa avaldab Valgevene juhtkonnale survet ka oma riikliku meedia kaudu. 2018. aastal avaldati mitu kriitilist artiklit president Lukašenka kohta, nt süüdistati teda Ukraina-meelses välispoliitikas ja levitati

infot tema töövõimetuse kohta teda väidetavalt tabanud insuldi tõttu. Ühtlasi on regulaarselt ilmunud artikleid Putini rahulolematusest Lukašenka tegevusega ning sellest, kuidas Kreml uurib võimalusi Lukašenkat võimult kukutada lähenevatel parlamendi- ja presidendivalimistel.

Peale Valgevene juhtkonna survestamise ning propaganda on Venemaa vähemalt alates 2016. aastast intensiivsemalt püüdnud mõjutada Valgevene ühiskonda. Näiteks laiendab Venemaa föderaalagentuur Rosstrudnitšestvo oma tegevust Valgevene kõikidesse suurtesse linnadesse. On loodud internetisaite ja näiliselt sõltumatuid ekspertide ühendusi, mis propageerivad Vene–Valgevene ühtsuse ideed (vt tabelit). Valgevene

regioonides on loodud Venemaalt administreeritud veebilehti, mis pakuvad alternatiivset infot vastukaaluks kohalikele väljaannetele ja toetavad Russki Miri ideoloogiat.

Venemaa peab Valgevene juhtkonna ohjes hoidmiseks tugevdama oma mõjuvõimu kogu riigis, mistõttu võib eeldada, et hiljemalt 2020. aastal toimuvate presidend- ja parlamendivalimiste lähenedes Valgevenes suureneb Venemaa surve Valgevenele veelgi. Majanduslikud erimeelsused püsivad, mistõttu intensiivistuvad mediakampaaniad, kus tehakse oletusi president Lukašenka vahetamise kohta Venemaale sobivama isiku vastu ja Valgevene iseseisvuse hääbumisest.

**VENEMAA PEAB VALGEVENE JUHTKONNA
OHJES HOIDMISEKS TUGEVDAMA OMA MÕJUVÕIMU
KOGU RIIGIS, MISTÕTTU VÕIB EELDADA, ET VENEMAA
SURVE VALGEVENELE SUURENEB VEELGI.**

VENEMAA UJEMAD PROPAGANDAPLATVORMID VALGEVENE SURVESTAMISEKS

LOGO	NIMI	ASUTAMIS- AASTA	TEGEVUSVALDKOND/ ÜLESANDED
	Vene-Valgevene Ekspertklubi	2016	Töötab välja soovitusi kahe riigi tugevamaks lõimumiseks Liitriigi ja Euraasia Majandus- ühenduse formaadis
	Vene-Valgevene ajakirjanike ühen- dus Druzja – Sjabrö	2016	Edendab ideed Valgevene ja Venemaa riiklike huvide lahutamatuses
	Vene-Valgevene ajaloolaste ühendus Mälu ja Üksmeele Ühisalgatus	2017	Arutab Venemaa ja Valge- vene mineviku ja kaasaja probleeme ühiskonnas nõnda, et rõhutada kahe riigi ajalooliselt „produk- tiivseid vastastikuseid suhteid“ ühe, s.t Vene riigi koosseisus
	Sonar-2050	2017	Propageerib Venemaa ja Valgevene ühtsuse ideed
	Peatoimetajate Klubi	2018	Koondab kahe riigi juhti- vate meediakanalite juhte

UKRAINA – VAENUTEGEVUS JÄTKUB

Venemaa agressiooni eesmärk on kutsuda esile muutused, mis viiksid Ukraina kindlalt Venemaa mõjusfääri või vähemalt raskendaksid Ukraina edasist lähenemist Euroopa Liidule ja NATO-le.

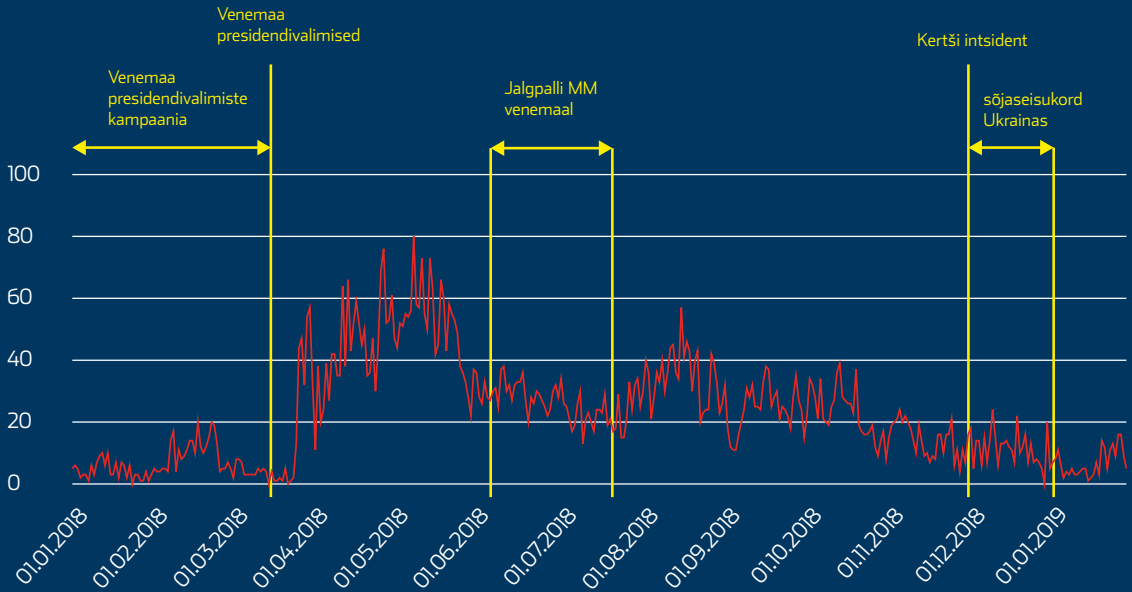
Ehkki Venemaa kohustus Budapesti memorandumiga 1994. aastal austama Ukraina iseseisvust, sõltumatust ja piire, rakendab ta Ukraina suhtes jätkuvalt nii sõjalisi kui ka muid survemeetodeid. 2018. aastal sõjategevuse aktiivsus Donbassis langes, paraku ei tulene see aga Venemaa agressiooni vaibumisest, vaid meetodite mõningasest muutmisest. Ukraina on Venemaa pidevate inforünnakute sihtmärk, mille käigus seatakse muu hulgas kahtluse alla Ukraina riiklus ja rahvuslik identiteet. Näiteks levitas Venemaa sõnumit, et iseseisva Ukraina õigeusu kiriku sünd võib viia verevalamiseni. Rahvusvahelisel areenil püüab Venemaa Ukrainat diskrediteerida, märgata on Vene eriteenistuste aktiivset tegevust sihiga halvendada Ukraina suhteid naaberriikidega.

Venemaa keskendub üha enam otsesele vastandumisele Ukrainaga, kuna Donbassis etendatav varisõda

ei ole suutnud Ukraina vastupanu murda. Avalikku vastandumist näitab Venemaa käitumine Aasovi ja Mustal merel, kus Vene sõjalaevastiku ja piirivalve alused on valmis avama tuld Ukraina sõjalaevade pihta, nagu tehti 25.11.2018, et takistada nende liikumist läbi Kertši väina. Samuti on Venemaa järjest hoolimatum oma rolli varjamisel Donbassi sõjas. OSCE erivaatlusmissioonil näiteks õnnestus 2018. aastal tuvastada Vene sõjaväekolonne sisenemas üle riigipiiri okupeeritud Ukraina aladele, ning vaieldamatult Venemaale kuuluvat moodsat relvastust ja eritehnikat Donbassis.

Venemaa keskendub üha enam mittesõjaliste survemeetodite rakendamisele. Olulisim neist on Ukrainale tähtsa tuluallika – gaasitransiidi halvamine Nord Stream 2 ehitamise kaudu. Ühtlasi tegeleb Venemaa Aasovi mere Ukraina sadamatesse siirduva tsiviillaevliikluse takistamisega, pikendades sihilikult Kertši

RÜNNAKUD UKRAINA RELVAJÕUDUDELE DONBASSIS 2018

ALLIKAS: UKRAINA JULGEOLEKUNÕUKOGU ANDMED

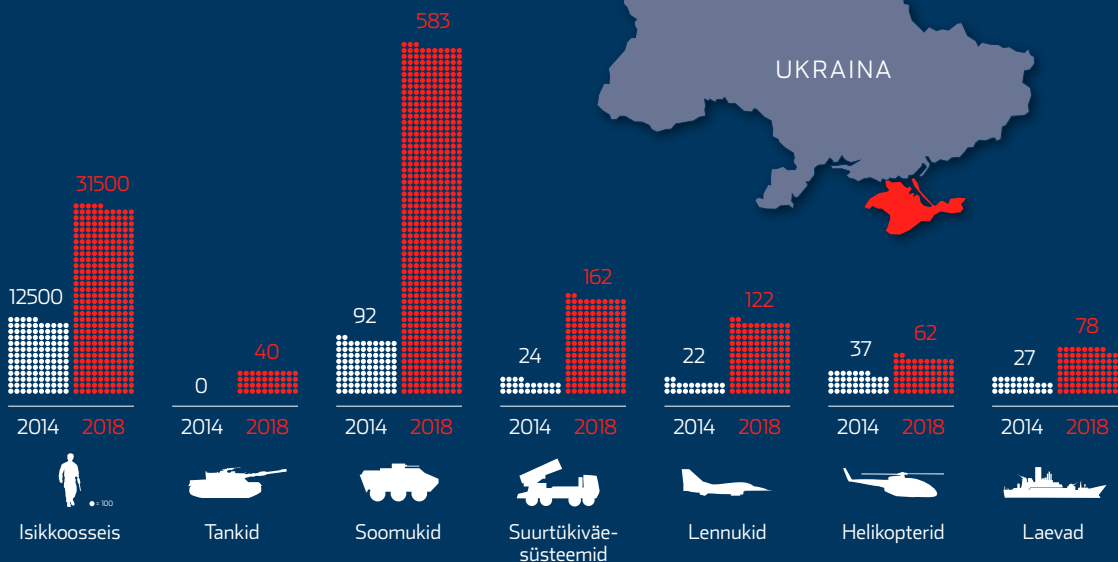
väina läbimisele kuluvat aega ning tehes korduvaid mõttetuid kontrollreide juba Aasovi merele jõudnud laevadel. Selliste meetodite tõttu suurenevad tublisti Ukraina sadamaid külastavate laevade kulud.

Poliitiliste vahendite hulgas on 2019. aastal tõenäoliselt esikohal Venemaa surve Ukrainale enne märtsi lõpus toimuvaid presidendivalimisi ja sügisesi parlamendivalimisi. 2018. aastal enne Venemaa presidendivalimisi oli lahingutegevus Donbassis mitu kuud

raugenud, et vahetult pärast valimisi taas kiiresti ägeneda. Väga tõenäoliselt kasutavad Vene võimud manipuleerimist sõjategevuse aktiivsusega Donbassis ka Ukraina valimistulemuste mõjutamiseks endale sobilikus suunas.

2018. aastal peegeldas lahingutegevuse aktiivsus Donbassis pigem sündmusi Venemaal kui Ukrainas, mis näitab veel kord Venemaa ulatuslikku kontrolli sõjategevuse intensiivsuse üle. Sõjaseisukorra ajal ei toimunud eskalatsiooni, kuna Venemaa üritas pisendada

VE NE RELVAJÕUD KRIMMIS 2014. JA 2018. AASTAL

Kertši väina insidendi olulisust ja soovis kujutada Ukraina tegevust närvilisena ja üle reageerivana.

Kuigi sõjategevuse aktiivsus Donbassis on vähenenud, hoiab Venemaa sõjalist survet Ukrainale oma väekontingendi tugevdamisega annekteeritud Krimmis ja mujal Ukraina

piirialadel. Vägede tugevdamise eesmärk on paigutada Venemaa üksused ja vahendid ümber, nii et need võimaliku laiema konfrontatsiooni puhul oleksid suutelised sooritama ründeoperatsioone sügavale Ukrainasse ja võimalikult tugevalt takistama rahvusvahelise abi saabumist.

**VENEMAA VASTANDUB UKRAINALE ÜHA ENAM AVALIKULT,
KUNA DONBASSIS ETENDATAV VARISÕDA POLE
UKRAINA VASTUPANU MURDNUD.**

KRIMMI JA IDA-UKRAINA SOTSIAAL-MAJANDUSLIK OLUKORD

Peaaegu viis aastat on möödunud Krimmi ebaseaduslikust annekteerimisest ning Venemaa agressiooni tagajärjel tekkinud Ida-Ukraina nn rahvavabariikide loomisest, kuid Venemaa intensiivsest propagandast hoolimata ei ole elu neis piirkondades paremaks läinud. Donbassi elanike keskmine sissetulek ja pension on mitu korda väiksemad kui Ukrainas, Krimmis ja ka Venemaal. Krimmis on keskmine palk ja pension küll suuremad kui mujal Ukrainas, kuid allpool Venemaa keskmist taset. Peale selle on Krimmi elanike ostujõud väike suurte kulude tõttu toiduainetele ja kommunaalteenustele. Peamiselt on saada Vene tooteid, kuid leidub ka Ukraina omi, mille müümine on ametlikult küll neis piirkondades keelatud.

2018. aasta mais avatud Kertši sild ei ole Krimmi sotsiaal-majanduslikule olukorrale lubatud leevendust toonud. Uue silla lähistel elavad inimesed Krimmis kasutavad seda pigem osturetkedeks Krasnodari, et sealt soodsama hinnaga bensiini ja muid tooteid saada.

Venemaa okupeeritud alasid Ida-Ukrainas eraldab ülejäänud Ukrainast kontaktjoon, mida ületati 2018. aastal keskmiselt 33 500 korda päevas – 31% sagedamini kui 2017. aastal¹. Kontaktjoone ületajatest rohkem kui pool on nn rahvavabariikide pensionärid, kes iga kahe kuu tagant käivad Ukraina kontrolli all olevatel aladel pensioni järel, kuna okupeeritud Donbassis makstava pensioniga on võimatu toime tulla. Okupeeritud alade elanikud võtavad aina sagedamini selle käigu ette muu hulgas kvaliteetsemate ja odavamate Ukraina toodete hankimiseks. Kontaktjoonel on kõigest viis ületuskohta, neist vaid üks Luganski piirkonnas, seega peavad paljud inimesed Ukraina okupeerimata poolele jõudmiseks üsna pika teekonna ette võtma.

Nii Krimmist kui ka Ida-Ukraina nn rahvavabariikidest on lahkunud palju inimesi otsima paremaid töö- ja elutingimusi Ukrainas või Venemaal. Jätkuvalt lahkuvad meditsiinitöötajad, kellele suure töökoormuse juures

¹ ÜRO pagulaste ülemvoliniku andmed.

Nn Luganski rahvavabariigi ja Ukraina kontrolli all oleva ala vahelise kontaktjoone ainsa ületuskoha lähedal tehtud foto, mis näitab okupeeritud alade inimeste kehva olukorda, nii et nad on nõus käima maha pika maa, et saada lisaks kohalikule pensionile ka Ukraina pensioni ning osta kaasa Ukraina tooteid, mis on odavamad kui separatistide alal.

ALLIKAS: RFE/RL

makstakse väga väikest palka.² Krimmi poolsaare elanike arv – 2,3 miljonit – ei ole aga anneksioonist saadik oluliselt muutunud, sest 200 000 lahkunud inimese asemele on saabunud samapalju venelasi ning Donbassist pärit inimesi. Kodukohta on jäänud pensionärid ning teised sellised inimesed, kes ei taha kodunt lahkuda. Oluline roll inimeste paigale jäämisel on ka nn rahvavabariikide ja Krimmi võimude propagandal, mis kujutab elu Ukrainas veelgi halvemana.

² Keskmiselt 8500 rubla (105 eurot).

Ligikaudu kaks kolmandikku nn Krimmi vabariigi ja Ida-Ukraina rahvavabariikide eelarvest tuleb Venemaalt. Krimm on üks viiest enim toetusi saavast Venemaa piirkonnast. Venemaa on seadnud prioriteediks Krimmis taristu väljaehitamise sõjaväebaaside tarbeks ning Ida-Ukrainas nn rahvavabariikide ülalhooldmise nii poliitiliselt kui sõjaliselt, selleks et Ukrainas olukorda destabiliseerida. Elanike heaolu neil aladel on Venemaa silmis teisejärguline.

VENE ÕIGEUSU KIRIKU TEGEVUS UKRAINAS

2018. aastat jääb ilmestama Venemaa poliitikale õigeusu maailmas osaks saanud tagasilöök, kui ebaõnnestusid püüdlused nurjata iseseisva ja tunnustatud Ukraina õigeusu kiriku teket. See ei vähenda aga Vene Õigeusu Kiriku (VÕK) tähtsust Kremli tööriistana.

Venemaa on sajandeid kasutanud õigeusklike kaitsmise vajadust ettekäändena sekkumiseks teiste riikide ellu. Stalini ajal püüdis nõukogude režiim kommunistliku terrori all tohutult kannatanud õigeusu kiriku riismeid kasutada oma elanikkonna ja välisriikide mõjutamiseks, mistõttu kirik allutati eriteenistustele. Kremli propagandale sobib VÕK Venemaa kujuteldava pehme jõuna. Kreml on huvitatud *de facto* riigikirikuks muudetud VÕK-i kasutamisest režiimi seaduslikkuse kaitsja ja dekoratsioonina, seetõttu on alates 2009. aastast VÕK-i juhtinud patriarh Kirill nautinud Venemaa juhtkonna püsivat poliitilist ja rahalist toetust.

Ukrainas on VÕK olnud Kremli oluline mõjutusvahend. VÕK-i juhtkond osales Ukraina-vastases õõnestustöös juba aastaid enne Venemaa avalikku kallaletungi Ukrainale 2014. aastal. Venemaa kallaletungi ajal Ukrainale oli VÕK-il üha keerukam ühtaegu toetada Vene

vägesid ja marionette Donbassis ning teeselda Ukraina „iseseisvat“ õigeusu kirikut. Ukraina võime ja iseseisvuse toetajaid häiris VÕK-i Ukraina filiaali – Moskva Patriarhaadi Ukraina Õigeusu Kiriku tegevus Venemaa eriteenistuste kattena, mis avaldus näiteks arvukate vaimulike varjamatus toetuses „separatistidele“: nad osalesid Vene eriuksuste tegevuses, agiteerisid kogudustes avalikult Moskva poliitika poolt ja lavastasid Venemaa eriteenistuste provokatsioone.

2018. aasta aprillis pöördusid Ukraina kahe õigeusu kiriku ja riigivõimu esindajad palvega õigeusu kiriku vaimse juhi, oikumeenilise (Konstantinoopoli) patriarhi Bartholomeos I poole palvega anda Ukraina õigeusklikele iseseisev staatus ehk autokefaalia. VÕK-i juhtkond käivitas seejärel Kremli tellimusel laimukampaania Ukraina ja Oikumeenilise Patriarhaadi vastu. VÕK-i Ukraina filiaali juhtkonnale anti Moskvast käsk alगतada autokefaalia vastaseid

petitsioone ning meelevaldusi. VÕK-is Stalini ajal nõukogude eriteenistuste katteasutusena loodud välissuhete osakond eesotsas metropoliit Illario-niga rakendas omapärast „süstik-diplomaatiat“ teiste õigeusu kirikutega, et nendelt toetust saada. Kulutatud ressurssidele vaatamata ei andnud rahvusvaheline laimukampaania tulemusi, vaid pigem kahjustas seniseid suhteid. Abi ei olnud ka 2018. aasta suvel Parlamentidevahelise Õigeusu Assamblee presidendiks valitud Venemaa Riigiduumi liikme Sergei Gavrilovi ja eriteenistustega seotud „õigeusklike“ propagandauhingute³ ega Venemaa nn kaasmaalastepoliitika instrumentide (sh fond Russki Mir, föderaalagentuur Rossotrudnitšestvo) veenmistööst.

11.10.18 otsustas Oikumeeniline Patriarhaat anda Ukraina õigeusklikele autokefaalia. Vastuseks katkestas VÕK demonstratiivselt suhted Oikumeenilise Patriarhaadiga. Propagandakampaaniaga Ukraina õigeusu kirikule

³ Näiteks oligarh Konstantin Malofejevi ühing Kahepäine Kotkas, FSB esimese juhi Sergei Stepašini Keiserlik Õigeusklik Palestiina Ühing, välisluure taustaga Vladimir Jakunini Püha Andreas Esmakutsutu Fond.

autokefaalia andmise vastu liitus VÕK-i teiste filiaalide hulgas ka Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirik eesotsas 2018. aasta kevadel Moskvast määratud metropoliit Jevgeniga (kodanikunimega Valeri Rešetnikov), kes Moskva Vaimuliku Akadeemia ja seminari rektorina külastas näiteks okupeeritud Krimmi juba 2014. aasta kevadel.

VÕK-i juhtkonna suutmatust nähes sekkus Kreml protsessi senisest nähtavamalt ja agressiivsemalt: 12.10.18 arutas Venemaa Julgeolekunõukogu eesotsas president Vladimir Putiniga VÕK-i olukorda Ukrainas. Venemaa Presidendi pressiesindaja Dmitri Peskov teatas, et Venemaa kaitseb õigeusklikke „poliitilis-diplomaatliste meetmetega“, samuti nagu ta kaitseb venekeelseid inimesi. Moskva vastumeetmete pakett näis selleks

korraks olevat siiski ammendatud: 15.12.18 tuli Kiievis kokku iseseisva Ukraina Õigeusu Kiriku asutamiskogu ning valiti oma kirikujuht. 06.01.19 andis oikumeeniline patriarh Bartholomeos I Ukraina Õigeusu Kirikule oma tunnustusüriku – tomose.

Ehkki tegelik vastutus VÕK-i lõhkumise ja nõrgestamise eest Ukrainas lasub Ukrainale kallale tunginud Venemaa juhtkonnal eesotsas president Putiniga, jääb n-ö patuoainaks Kremli käsku hoolsalt täitnud VÕK-i juhtkond ja patriarh Kirill. Kaotus Ukrainas on süvendanud vastuolusid VÕK-i vaimulikkonnas ja kogudustes ning kriitikat juhtkonna aadressil. Pahameelt tekitab patriarh Kirilli domineeriv juhtimisstiil ja VÕK-i juhtkonna korruptiivsus. Arvestatav hulk vaimulikke arvab, et patriarhi tõenäoline ametijärglane ja VÕK-i

← *Vene õigeusu kirik agiteeris Ukrainas avalikult Moskva agressiooni poolt. Pildil õigeusu vaimulikud Vene sõduri taustal Krimmis.*

ALLIKAS: REUTERS/SCANPIX

kriisist väljatooja võib olla 2018. aasta mais Pihkva ja Porhovi metropoliidiks nimetatud Tihhon, keda president Putini soosingu tõttu tema „pihiisaks“ nimetatakse. Patriarh Kirillist palju oskuslikuma ja tasakaalukama suhtlejana peab metropoliit Tihhon Ukraina õigeusu kiriku kaotamises süüdlasteks Kirilli ja Illarioni. Siiski ühendavad Tihhoni ja Kirilli tihedad sidemed Venemaa eriteenistustega. Tegutsedes Venemaa propagandasõnumeid levitavas Irboska Klubis ning tehes noorsoole mõeldud „patriootlikku“ ajaloopropaganda kampaniaat, püüab Tihhon konsolideerida VÕK-i ja kultiveerida Kremli praeguse liiniga sobivat Lääne-vastast hoiakut.

Ukrainas saadud õppetundidest ja tulevase kirikujuhi isikust olenemata jääb VÕK ka tulevikus sõltuvusse Vene võimudest ja eriteenistustest ning õigeusu kiriku ärakasutamine Venemaa ametlikus propagandas ei vähene. Vastukaaluks tagasilöökidele Ukrainas püüab VÕK tugevdada positsioone teistes riikides. Venemaa propagandakampania Ukraina õigeusu kiriku vastu näitab, et Venemaa agressiooni korral ei ilmuta VÕK-i ega selle filiaalide juhid teistes riikides solidaarsust agressiooni ohvriga, vaid hoiavad Kremli poole.

LÕUNA-KAUKAASIA – MOSKVA MÕJU PÜSIB ÄHVARDESTEL

Venemaa tegutseb 2019. aastal Lõuna-Kaukaasia riikide suunal endiselt eesmärgiga säilitada, ja kus võimalik, seal parandada Moskva positsioone ning õõnestada ja tõrjuda Lääne mõjuvõimu.

Kremlile on Lõuna-Kaukaasia strateegiliselt tähtis piirkond. Osalt tuleneb see julgeolekukaalutlustest – Moskva käsitab Kaukasuse mäeahelikku viimase loodusliku kaitsebarjäärina Lõuna-Venemaa ja vaenuliku välismaailma vahel, kolme Lõuna-Kaukaasia riiki aga selle barjääri ees laiuva puhvertsoonina. Selle säilitamise nimel rakendab Venemaa mõjutus- ja infooperatsioone ning majanduslikke hoobasid. Vajadusel on Moskva tõenäoliselt valmis ka ähvardama sõjalise jõu kasutamisega.

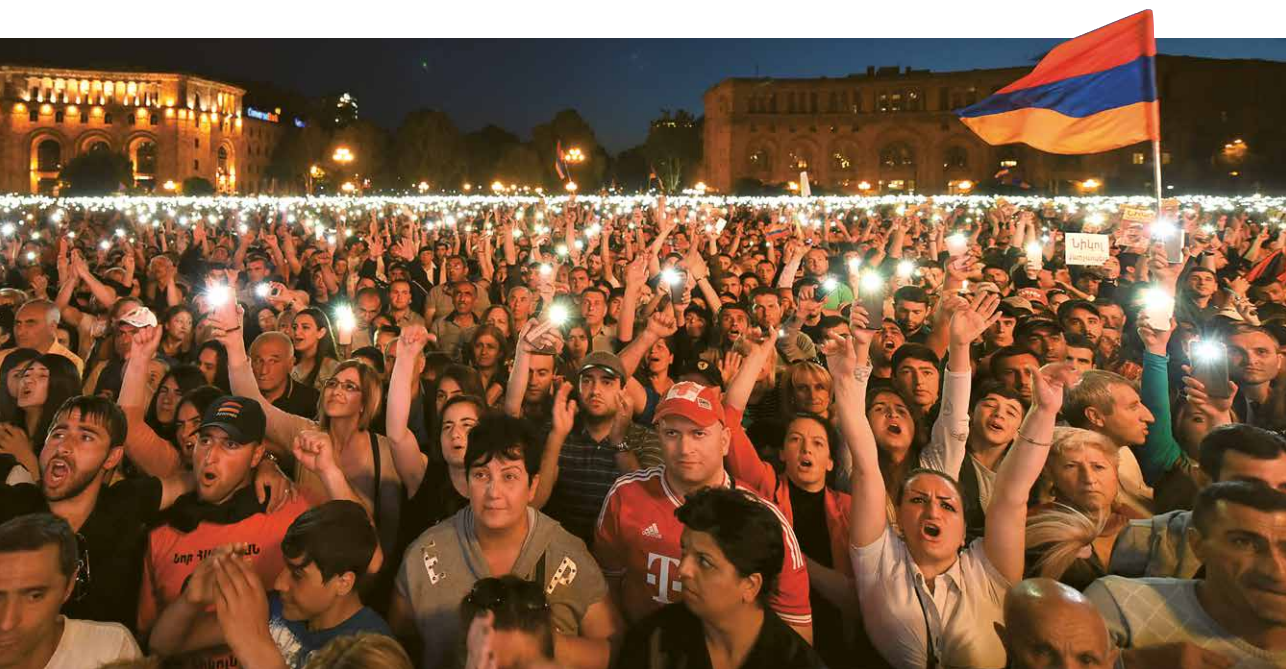
Vähemalt sama kaalukas on aga ka asjaolu, et Venemaa juhtkonna veendumusel kuuluvad Georgia, Armeenia ja Aserbaidžaan nii ajalooliselt kui ka tänapäeval „Vene maailma“ koosseisu ning neil ei olegi õigust täielikule suveräänsusele. Seejuures on Venemaal iga riigiga seotud mõnevõrra erinevad strateegilised eesmärgid.

Georgiat tahaks Venemaa hoida n-ö hallis tsoonis – vältida ja pidurdada

Georgia edasist lähenemist Euroopa Liidule ja NATO-le, ühtaegu ka takistades ja õõnestades Lääne mõju Georgias.

Armeenias tahab Venemaa säilitada oma seniseid positsioone ja mõjukust. Seal paiknevad Vene relvajõudude baasid ning mitu olulist taristuettevõtet kuulub Vene kapitalile. Armeenia on Euraasia Majandusühenduse, SRÜ ja Kollektiivse Julgeolekulepingu Organisatsiooni (KJLO) liige ning Armeenia ja Vene relvajõudude juhtimine on teataval määral integreeritud.

Aserbaidžaanis on Venemaa eesmärk tugevdada oma poliitilist mõjuvõimu president Ilham Alijevi lähikonnas ning saavutada Vene ettevõtete senisest suurem osalus Aserbaidžaanis strateegilistes majandusharudes. Lääne majandussanktsioonide tõttu on suurenenud ka Aserbaidžaanis majanduslik kaal Kremli silmis. Seetõttu teebki Venemaa juhtkond märkimisväärseid pingutusi, et luua läbi Aserbaidžaanis

⬆️ *2018. aasta kevadel puhkenud nn sametrevolutsioon tõstis Armeenia nii Läänes kui ka Venemaal rambivalgusse ning andis lootust tõeliselt demokraatliku õigusriigi tekkeks.*

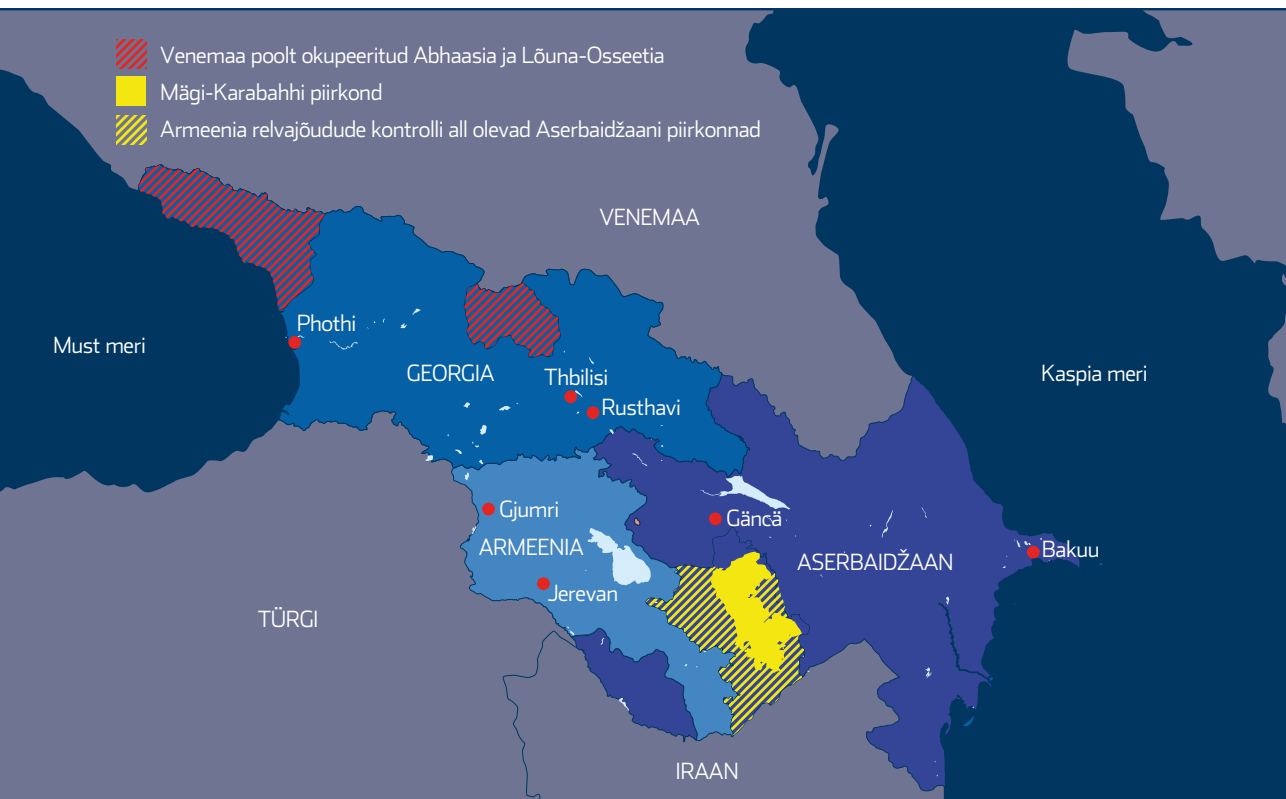
ALLIKAS: AFP/SCANPIX

kulgevat strateegilist transiidikoridori, mis annaks Venemaale ligipääsu Iraani ja India raudteevõrgustikele, sealtkaudu aga ka Pärsia lahe piirkonna ja Aasia turgudele ning kaubavoogudele.

Venemaa strateegilisteks mõjutoo-
hoobadeks Lõuna-Kaukaasias on relvajõudude kohalolu, relvamüük ning konfliktikollete kasutamine omaene-
se huvides. Okupeeritud Abhaasia ja Lõuna-Osseetia aladele on Vene relvajõud rajanud brigaadi lahingugrupi võimekusega sõjaväebaasid, mis võimaldavad Georgiat survestada sõjalise jõuga ähvardades. Mägi-Karabahi konflikt aga annab Moskvale võimaluse mõjutada Armeenia ja

Aserbaidžaanis suhteid – Armeenia-
le on liitlasi Venemaaga peamine julgeolekutagatis, ning seesama asjaolu teeb Venemaast otsustava tähtsusega partneri ka Aserbaidžaanile.

Venemaa tarnib relvastust nii Armeenia-
le kui ka Aserbaidžaanile, lähtudes põhimõttest, et kumbki ei saavutaks otsustavat sõjalist ülekaalu. Mägi-Karabahi umbsõlme lõplik lahendamise kas sõjalisel, diplomaatilisel või mõnel muul viisil kahandaks ju järsult Venemaa mõjuvõimu selles piirkonnas, sest ei Armeenia ega Aserbaidžaan ei vajaks siis enam Moskva soosingut, et lahendada oma eksistentsiaalse kaaluga julgeolekumuresid.

Armeenia arenguloole pöörab Moskva 2019. aastal teravdatud tähelepanu. Peaminister Nikol Pašinjani 2018. aastal võimule toonud nn samet-revolutsioon oli Venemaale eba-meeldiv üllatus. Kremli silmis on see tähelepanuväärselt sarnane varem Georgias ja Ukrainas toimunud nn värvilistele revolutsioonidele, seetõttu suhtub Venemaa nii Pašinjanisse kui ka Armeenia uude juhtkonda tervikuna skeptiliselt. Venemaa käsitab nende tegevust võimaliku ohuna oma geopoliitilistele huvidele, vaatamata Pašinjani kinnitustele, et Armeenia välis- ja julgeolekupoliitika ei muutu.

Nõnda kinnitab Venemaa avalikult, et ta ei kavatse Armeenia siseasjadesse sekkuda, kuid tegelikult püüab kasutada oma mõjuvõimu, et peaminister Pašinjani ja tema meeskonna reforme igati pidurdada ja õõnestada. Senini oli ju Kremli kõige tõhusamaks mõjuhoovaks Armeenias presidentide Robert Kotšarjani ja Serž Sargsjani ajal riiki valitsenud korrumppeerunud poliitiline ja majanduslik eliit, Pašinjani ja Armeenia uue võimu reformid püüavad aga „vana eliidi“ korruptiivseid mõjuvõrgustikke lammutada.

VENEMAA HUVI EUROOPA PARLAMENDI VALIMISTE VASTU

Kreml püüab suure tõenäosusega sekkuda Euroopa Parlamendi valimistesse, üritades saada võimalikult suurt osa kohtadest parlamendis Venemaa-sõbralike või euroskeptiliste poliitiliste jõudude kontrolli alla.

2019. aasta mais valivad Euroopa Liidu (EL) liikmesriigid Euroopa Parlamendi koosseisu järgmiseks viieks aastaks. Parlament kui EL-i ainus institutsioon, mida rahvas otse valib, on Venemaa mõjutustegevuse arvestatav sihtmärk. Euroopa Parlamenti valitud saadikute abil on Venemaa üritanud mõjutada EL-i otsustusprotsesse, kasutanud parlamenti propaganda-platvormina ning saavutanud otsekontakti Euroopa poliitikutega. Moskva eesmärk on jätkata EL-i ühtsuse õõnestamist, külvates segadust ja umbusku liikmesriikides ning nende vahel. Euroopa Parlamendi liikmed valitakse kõikides liikmesriikides proportsionaalse valimissüsteemi alusel, mis soodustab väikeste ja marginaalsete erakondade pääsemist esinduskokku. Tavapäraselt madal valimisaktiivsus

suurendab omakorda tõenäosust, et tugevamalt motiveeritud poliitilised jõud toovad oma pooldajad valimiskastide juurde ning Venemaal on võimalik väiksema, kuid kontsentreeritud ressursiga mobiliseerida enda vajadustele vastavat valijaskonda.

Euroopa Parlamendi saadikuid saab kasutada ka kõneisikutena propaganda tarbeks Venemaal. Olles ise ennast oma käitumisega poliitilisse isolatsiooni mänginud, üritab riigi juhtkond kodust auditooriumi veenda, et Venemaa ei ole üksi, et tal on Euroopa poliitilisel areenil arvestatavaid liitlasi, ainult et „Washingtonist juhitud Brüsseli eliit“, keda rahvas ei ole valinud, ei võta neid kuulda. Euroopa Parlamendi mõned saadikud on alates Venemaa agressioonist Ukrainas levitanud seisukohta, et Venemaa suhtes

Kreml kasutab ära Euroopa poliitikuid, kutsudes neid muu hulgas sellistele üritustele nagu Venemaa poolt annekteeritud Krimmis korraldatav Jalta rahvusvaheline majandusfoorum. Pildil Euroopa poliitikud nn Krimmi peaministri Sergei Aksjonovi korraldatud hommikusöögil Jalta foorumil 2016. aasta aprillis.

rakendatud sanktsioonid on kasutud ning on kahjulikud EL-i liikmesriikidele endile ja teenivad vaid USA huve. Samad saadikud on õigustanud Ukraina alade annekteerimist ja okupeerimist.

Euroopa Parlamendi mõjutamiseks katsetas Venemaa uut sõnumit, kui ta 2018. aasta novembris Brüsselis toimunud iga-aastaselt Euroopa Vene foorumil ähvardas Euroopa Liitu sõjalise konfliktiga. Ametlikult Euroopa

Parlamendi liikme Miroslavs Mitrofanovski korraldatud, kuid tegelikult Vene riigiasutuste organiseeritud üritusel propageeriti teadlikult seisukohta, et kui Euroopa ei võta arvesse Venemaa „õigustatud huve“ nn lähivälismaal, siis on Moskva valmis alustama sõda. Selle ülesande kooskõlastas Mitrofanovs Venemaa Presidendi Administratsiooni varjatud mõjutustegevusega lähedalt seotud isikutega. Konkreetse ürituse mõju oli küll marginaalne, aga

ALLIKAS: FACEBOOK

Vasakult:

JAROMÍR KOHLÍČEK (Euroopa Parlamendi saadik, Tšehhi Kommunistliku Partei liige)

ALEXANDER ROBERT STELZL (endise Austria Euroopa Parlamendi saadiku Ewald Stadleri assistent)

BARBARA ROSENCRANZ (EL-ist väljaastumist pooldava Austria erakonna Freie Liste Österreiche liige, lahkus 2017. aastal Austria Vabaduspartei (FPÖ) ridadest)

STEFANO VALDEGAMBERI (Veneto regiooni volikogu liige erakonnast Lega)

MARKUS FROHNMAIER (alates 2017. aastast Saksamaa parlamendisaadik, Alternatiiv Saksamaale (AfD) liige)

Kaadrist jäävad välja samuti lauas istuvad Axel Kassegger (Austria parlamendisaadik, erakond FPÖ) ja Marcus Pretzell (Euroopa Parlamendi saadik, lahkus 2017. aastal AfD-st ja praegu kuulub Sinisesse Parteisse)

see näitab, kuidas Venemaa kasutab Euroopa Parlamendi liikmeid oma kõneisikutena.

2019. aasta Euroopa Parlamendi valimistesse sekkumisel on Kremli fookus tõenäoliselt suurriikidel – Saksamaal, Prantsusmaal ja Itaalia, kust on võimalik saada enim mandaate (nendest riikidest on umbes kolmandik parlamendisaadikutest) ja kus tegutsevad parteid, mis on deklareerinud

euroskeptilisust või on väljendanud poolehoidu Kremli poliitikale. Varem on Venemaa sekkumine lääneriikide valimistesse näidanud, et lähtutakse põhimõttest „eesmärk pühitseb abinõu“. Oma liitlasi toetatakse Venemaa kontrolli all oleva meedia kaudu, neile organiseeritakse tähelepanu pälvivaid kõrgetasemelisi kohtumisi ja visiite, vajadusel pakutakse varjatud rahalist abi ning diskrediteeritakse nende oponente (siseinfo varastamise

ja lekitamise kaudu), sotsiaalmeedias levitatakse tahtlikult väärinfot jne. Selline tegevus eeldab väga paljude asutuste, ettevõtete ja võrgustike tegetsemist, kes lähtuvad Kremli heaks kiidetud strateegilisest eesmärgist.

Senini ei ole EL-i vastased ja Venemeelsed poliitilised liikumised oma sisepoliitiliste huvide erinevuse tõttu olnud suutelised looma töötavat katusorganisatsiooni EL-is ja Euroopa Parlamendi fraktsiooni, ent sobiva valimistulemuse korral võivad need sündida. Arvestades Venemaalt lähtuvat julgeolekuohtu (paljudele) Euroopa riikidele on täiendav risk ka see, kui Euroopa Parlamendis leidub grupp tahtlikult Kremli poliitikat edendavaid saadikuid. Isegi kui Venemaa ei tõmba niite nn parempopulistliku internatsionaali moodustamiseks, tahab Moskva igal juhul sellega seotud ringkondadele läheneda ja neid ära kasutada. Samamoodi on Moskva tegutsenud ka varem Euroopa Liidus tekkinud poliitiliste ühendustega, keda Kreml oma potentsiaalseks liitlaseks peab. Näiteks on Venemaa kasutanud AfD ja Lega poliitikuid, kes on järjepidevalt nõudnud EL-i Vene-vastaste sanktsioonide tühistamist.

KOHTADE JAOTUS 2019. AASTA MAIS VALITAVA EUROOPA PARLAMENDI KOOSSEISUS¹

	Saksamaa		96
	Prantsusmaa		79
	Itaalia		76
	Hispaania		59
	Poola		52
	Rumeenia		33
	Holland		29
	Belgia		21
	Tšehhi		21
	Kreeka		21
	Ungari		21
	Portugal		21
	Rootsi		21
	Austria		19
	Bulgaaria		17
	Taani		14
	Soome		14
	Slovakkia		14
	Iirimaa		13
	Horvaatia		12
	Leedu		11
	Läti		8
	Sloveenia		8
	Eesti		7
	Küpros		6
	Luksemburg		6
	Malta		6
	KOKKU		705

Allikas: Euroopa Parlament

¹ Kohtade jaotus kehtib eeldusel, et Suurbritannia lahkub Euroopa Liidust.

NORD STREAM 2 JA TURKSTREAM KUI JULGEOLEKURISKID

Venemaalt Euroopasse suunatud maagaasi torutrasside Nord Stream 2 ja Turkstream ehitamine jõuab 2019. aastal otsustavasse järku: tuleb langetada otsuseid Turkstreami teise haru maapealsete pikenduste rajamiseks Kagu-Euroopasse ning plaanis on jõuda lõpule Nord Stream 2 paigaldamisega Läänemerre.

Mõlemad torutrassid suurendaksid Euroopa riikide sõltuvust Venemaalt imporditud maagaasist:

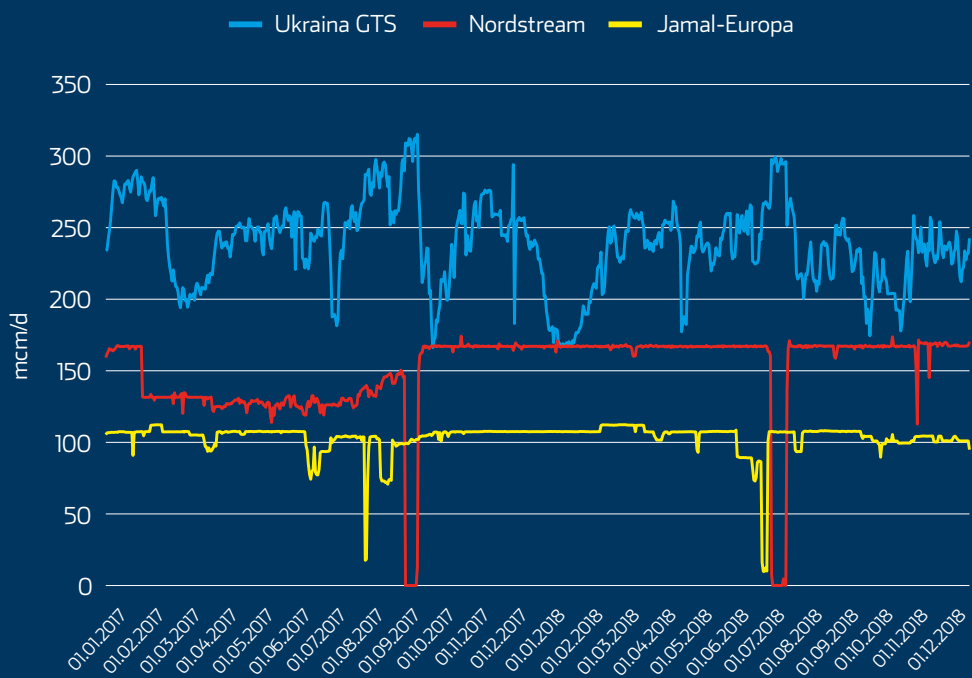
» seovad tarbijad oma teenustega pikaks ajaks ning teevad keeruliseks alternatiivsete tarnekanalite, nt riikidevaheliste ühenduste või LNG terminalide rajamise, kuna investeeringud neisse kahte torutrassi tuleb tagasi teenida;

» ohustavad tarnekindlust, sest ei suuda jäljendada Ukraina maagaasi transpordisüsteemi (GTS) paindlikust tarbijate varustamisel maagaasiga (vt joonis lk 44): senistel torutrassidel Nord Stream ning Jamal-Euroopa puuduvad sarnased maa-alused hoidlad nagu Ukraina GTS-il, mis võimaldavad väljastada maagaasi vajaduse korral lühiajalise etteteatamise järel;

**NORD STREAM 2 JA TURKSTREAM ANNAVAD VENEMAALE
TÄIENDAVA POLIITILISE HOOVA EUROOPA
RIIKIDE MÕJUTAMISEKS.**

VENEMAA MAAGAASI EKSPORT EUROOPASSE

TORUTRASSIDEGA NORD STREAM JA JAMAL-EUROPA NING UKRAINA
GAASITRANSPODISÜSTEEMI KAUDU AASTATEL 2017–2018

» need ehitatakse Euroopa vähete ettevõtete kitsastes ärihuvides, arvestamata laiemalt regiooni julgeolekuhuve: kui Venemaal kaob vajadus maagaasi transiidiks läbi Ukraina, siis kaob ka oluline takistus agressiooni laiendamiseks Donbassist naaberblastitesse.

Nord Stream 2 ja Turkstream annavad Venemaale täiendava poliitilise hoova Euroopa riikide mõjutamiseks. Seda kinnitab Venemaa senine edu Nord Stream 2 toetuse leidmisel ning Kagu-Euroopa poliitikute seas Turkstreami teisele harule toetuse leidmisel.

VENEMAA ERITEENISTUSTE LÄBIKUKKUMISED LÄÄNERIIKIDES

Viimastel aastatel on täheldatud Venemaa julgeoleku- ja luureteenistuste ohvitseride ja nende värvatud agentuuri sissekukkumiste sagemist lääneriikides. Mida see näitab?

Aastatel 2014–2018 on meedia teatanud Venemaa eriteenistuste (FSB, SVR ja GRU) ohvitseride või nende värvatud agentide tegevuse paljastamisest Ukrainas, Poolas, Leedus, Lätis, Eestis, USA-s, Portugalis, Austrias, Kanadas, Belgias jm. Eriti suurt kõlapinda on avalikkuses saanud Venemaa

sõjaväeluure GRU ebaõnnestumised: riigipöördekatse Montenegros (2016), Sergei Skripali mürgitamiskatse Salisburys Inglismaal (2018) ja küberluureoperatsiooni paljastamine Haagis Hollandis (2018).

Pärast Sergei Skripali mõrvakatset saatsid ligi 30 lääneriiki ja nende

⬇ *Venemaa sõjaväeluure peakontor*

ALLIKAS: REUTERS/SCANPIX

liitlast maalt välja kokku üle 150 Vene luuraja, kes esinesid diplomaadina. Diplomaadi „katet“ kasutavaid luureohvitseri kaitseb nn diplomaatiline immunitet, mistõttu paljastamise korral neid arreteerida ega kohtu alla anda ei tohi. Tavaliselt kuulutatakse nad asukohariigis ebasoovitavaks isikuks (*persona non grata*) ja saadetakse koju – meediakära saatel või ka vaikselt. Kuigi teisi luureohvitseri diplomaatiline puutumatus ei kaitse, ei oota neidki „vahele jäämisel“ alati kohus, skandaali vältimiseks eelistatakse nad vaikselt kodumaale tagasi saata. Välismaal tabatud agendid, olgu nad pärit Venemaalt või mujalt, antakse aga enamasti kohtu alla riigis, kus nad tabati.

Pärast Vene–Ukraina konflikti puhkemist 2014. aastal on Ukrainas hoogu kogunud tänaseni kestav intensiivne Venemaa ja Ukraina eriteenistuste omavaheline vastasseis, mis on muu hulgas kaasa toonud kümnete Venemaa heaks töötanud agentide

tabamise. Valdavalt on need olnud kohalike elanike seast värvatud inimesed, kelle ülesanne oli luureinfot koguda ning ka sabotaaži- ja mõrvaakte toime panna. Suuremal osal neist ei olnud ligipääsu olulistele saladustele ning nad täitsid lihtsaid ülesandeid (nt luureobjektide vaatlemine, pildistamine) ja nende väljaõpe oli tagasihoidlik. Kuid paljastatud agentide hulgas on ka Vene eriteenistustele suurema väärtusega infoallikaid, nagu politseinikud, sõjaväelased ja eriteenistuste töötajad.

Külma sõja järgsel ajal pretsedenditult ulatuslikud sissekukkumised on tabanud Vene eriteenistusi viimasel ajal ka Balti riikides. Aastatel 2014–2018 on ametivõimud Leedus teatanud kuue, Lätis kolme ja Eestis kolmeteistkümne (kokku 22) Vene agendi või luureohvitseri tabamisest. Enamik neist on kohtus süüdi mõistetud, teiste suhtes uurimine selle artikli kirjutamise ajal veel käib. Eesti juhtumites on agentide jagunemine neid värvanud

**VENEMAA ERITEENISTUSED ON TÕENÄOLISELT
ALAHINNANUD LÄÄNE JULGEOLEKUASUTUSTE
VÕIMEKUST JA KOOSTÖÖ TASET.**

VIIS JÄRELDUST VENE ERITEENISTUSTE LÄBIKUKKUMISTEST

- 1) Venemaa eriteenistused värbavad agentuuri intensiivselt nii oma naaberriikides kui ka kaugemates lääneriikides;
- 2) Venemaa eriteenistused on tõenäoliselt alahinnanud Lääne julgeolekuasutuste võimekust ja koostöö taset;
- 3) Venemaa eriteenistused ei ole oma luureoperatsioonide julgeolekusse ja varjamisse alati piisava tõsidusega suhtunud. Tõenäoliselt alahinnati avalike allikate, sh sotsiaalmeedia kasutamise võimalusi luurajate tuvastamisel ja nende tegevuse väljaselgitamisel. Eriti paistab see silma Sergei Skripali mürgitamise kaasuses;
- 4) kindlasti analüüsivad Venemaa eriteenistused oma vigu, selleks et neid edaspidi vältida;
- 5) ainuüksi sissekukkumiste sagedenemise järgi viimastel aastatel ei saa anda hinnangut Venemaa eriteenistuste luuretegevuse tõhususele tervikuna. Edukate luureoperatsioonide kohta tervikinfo mõistagi puudub ning ei ole välistatud, et Venemaa juhtkond hindab ebaõnnestumiste ja õnnestumiste bilanssi viimaste kasuks.

eriteenistuste vahel selline: FSB – 8, GRU – 5. Nagu Ukrainas, nii ka Balti riikides tabatuist enamik on n-ö väikesed kalad, kuid kahjuks on nende hulgas ka mõned sellised, kellel on olnud juurdepääs vägagi delikaatsele informatsioonile.

Pärast Venemaale piinlikku episoodi 2010. aastal, kui USA-s arreteeriti korraka 10 SVR-i luureohvitseri ja agenti, on see luureteenistus suutnud hoida n-ö madalamat profiili, ehkki

päris ilma ebaõnnestumisteta ei ole läbi saadud. Näiteks arreteeriti 2015. aastal ja mõisteti kohtus süüdi USA-s pangatöötaja katet kasutanud SVR-i ohvitser, kes spetsialiseerus majandusluurele. 2016. aastal kaotas SVR ühe agendi Portugali julgeoleku- ja luureteenistuses. 2018. aastal aga teatasid Belgia ametivõimud ühe oma diplomaadi tabamisest, kes oli teinud SVR-i ja selle eellasse KGB-ga koostööd üle 20 aasta.

VENEMAA KÜBER- LUURE RAKENDAB HÄKKEREID JA KÜBERKURJATEGIJAJD

Möödunud aasta paljastused ei ole Venemaa küberluure teostajaid heidutanud ning andmepüük lääneriikidest jätkub täisvõimsusel. Oma tegevuse tõhusamaks varjamiseks kasutavad Venemaa eriteenistused ära küberkurjategijaid ja nn patriootilisi häkkereid.

Venemaa eriteenistuste (VET) küberoperatsioonid ja neile omane ründe-tegevuse maskeerimine pälvis 2018. aastal laialdast tähelepanu. VET-i küberrünnakud Skripalide mürgitamisjuhtumi puhul, Vene sõjaväeluure (GRU) ohvitseride tabamine Rahvusvahelise Keemiarelvade Keelustamise Organisatsiooni vastase küberrünnaku ettevalmistuselt, GRU küberluurerühmituse APT28 andmelekked Lõuna-Korea taliolümpiamängude ajal ning Brexiti-teemalised õngitsuskirjad näitasid selgesti, et hoolimata avalikuse tähelepanust, süüdistustest ja sanktsioonidest on VET küberluures järjekindlalt aktiivne.

VET-i kõige aktiivsemad tegutsejad olid 2018. aastal jätkuvalt GRU küberluurerühmitused APT28 ja Sandworm. APT28 kübertegevust on luureasutused, infoturbefirmad ja ka laiem avalikkus aastate jooksul hästi dokumenteerinud. Selle tegevuses võib täheldada suunamuutusi – rohkem kasutatakse lihtsamaid ja internetis vabalt kättesaadavaid tööriistu – tõenäoliselt selleks, et hägustada piire selgelt riiklikult toetatud rünnakute, internetiaktivistide ja kriminaalset kasu teenivate küberkurjategijate tegevuse vahel.

Venemaa sisejulgeolekuteenistusega (FSB) seotud SNAKE APT hoiab teistsugust, varasemast tuttavat joont –

Government-backed attackers may be trying to steal your password

There's a chance this is a false alarm, but we believe we detected government-backed attackers trying to steal your password. This happens to less than 0.1% of all Gmail users. We can't reveal what tipped us off because the attackers will take note and change their tactics, but if they are successful at some point they could access your data or take other actions using your account. To further improve your security, based on your current settings we recommend:

[Enable two-factor authentication](#) and set up a [Security Key](#)

[LEARN MORE](#)

[DISMISS](#)

Näide Google'i ametlikust hoiatusteatest, mida kuvatakse kasutajale, kui on tuvastatud kahtlane (ründe)tegevus tema konto suhtes. Sarnaseid võltsteateid saadavad ka ründajad, mistõttu on alati tähtis kriitiliselt suhtuda saatja aadressidesse, lisatud manustesse ja veebiviidetes.

ALLIKAS: GOOGLE

väldib liigset avalikku tähelepanu ja püüab luurata n-ö allpool radarit. SNAKE APT kasutab keerukamaid ja kallimaid töövahendeid ning ründab pikaajalise väärtusega sihtmärke.

2018. aasta lõpul ilmnes, et samuti ei ole õngitsuskampaaniatest kuhugi kadunud Venemaa välisluureteenistusega (SVR) seostatav APT29, mis püsib globaalses plaanis pikemat aega nähtamatusena. Kõik see näitab selgelt Venemaa riikliku küberluure töötamist täisvõimsusel.

Üldistatult võib öelda, et Eesti vastu on aegade jooksul ühel või teisel moel huvi tundnud kõikide eelnimetatud eriteenistuste küberluure. Ründajatele

pakub Eesti huvi nii omaette kui ka Euroopa Liidu ja NATO liikmesriigina. Eesti-vastase küberluure eesmärk on saada ligipääs välisuhtlust puudutavale informatsioonile, riiklike ja rahvusvaheliste institutsioonide tööalastele dokumentidele, nimedele ja e-posti aadressidele. Vene küberluure sihtmärgid Eestis on ministriumid (eelkõige Välis- ja Kaitseministeerium), Kaitsevägi ja Kaitseliit, samuti siin paiknevad NATO liitlasüksused. Lähiajalugu on näidanud, et saadud informatsiooni kasutatakse aktiivselt ka uute õngitsuskampaaniate sisendi ja lähteplatvormina – kõik selleks, et ametnike töö-, aga ka erapostkastidesse jõudvad õngitsuskirjad oleksid võimalikult tõhusad.

Õngitsuskirjade saatmine ongi endiselt kõige levinum ründevahend. Samas peab viimase, ründajale ligipääsu andva nupuvajutuse tegema ikkagi ohver ise. Selle vältimiseks pole muud võimalust kui suhtuda kriitiliselt e-kirjades toodud linkidesse ning veenduda, et kirjas sisalduva dokumendi või muu manuse päritolu on adressaadile teada. Eriti tähelepanelik tuleb olla siis, kui dokumendi avamisel palutakse aktiveerida makrod, uuendada ja alla laadida tarkvarauuendused või programmilisid.

KÜBERKURITEGEVUS

Venemaalt lähtuvaid küber- ja infooperatsioone juhitakse enamasti eriteenistustest eesotsas FSB ja GRU-ga. Rakendatavaid vahendeid on väga palju. Viimase aja üks levinuim töövõtte on ise küberkurjategijaks maskeeruda või küberkurjategijad enda kasuks tööle panna.

Kohalikud küberkurjategijad tekitavad probleeme ka Venemaale endale. Küberkuritegevusega võitlemine on Siseministeeriumi K-valitsuse ja FSB ülesanne ning mõlemad teevad sellealast koostööd ka erasektoriga, sh Kaspersky Lab'iga. Ent

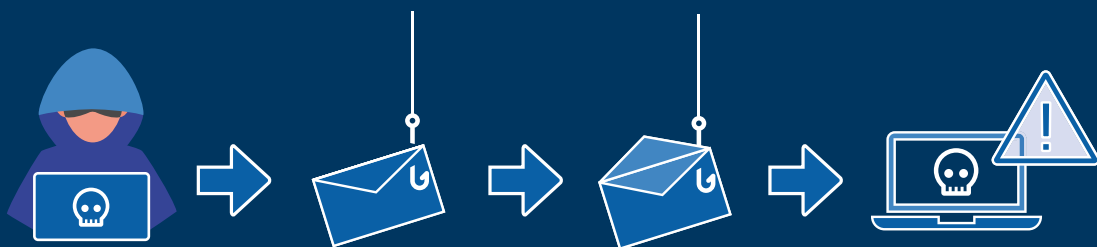
korrakaitseorganitele pakuvad huvi eelkõige need, kes tegutsevad Venemaa enda asutuste vastu. Näiteks rahvusvaheliselt tagaotsitavaks kuulutatud vene häkkerid Jevgeni Bogatšev ja Läti päritolu Aleksei Belan on lähiajaloo suurimaid küberkurjategijaid, kelle tegevuse tõttu on Lääne ettevõtted ja finantsasutused kaotanud sadu miljoneid eurosid. Sellegipoolest varjavad nad end edukalt Venemaal ning kuna nad väldivad varem kinni peetud vene küberkurjategijate vigu¹ reisimisel välismaale, ei ilmuta Vene korrakaitseorganid (tulenevalt ka Venemaa seadustest) nende kinnipidamise ja väljaandmise vastu mingit huvi.

Veel enam, VET-id on ise kasutanud Vene küberkurjategijate varastatud ja lekitatud isikuandmeid. Näiteks võib tuua Kanadas elava Kasahstani päritolu häkkeri Karim Baratovi, kes mõisteti viieks aastaks vangi Yahoo

¹ Näiteks 2016. aastal Tšehhis kinni peetud Jevgeni Nikulin, kes süüdistuse kohaselt tunnistas 2012. aastal Dropboxi, LinkedIn andmebaasisse. Samuti 2014. aastal Maldividel kinni peetud Roman Seleznev, Venemaa duumasaadiku Valeri Seleznevi poeg, kes mõisteti 2016. aastal USA-s 27 aastaks vangi süüdistatuna ulatuslikes arvuti- ja pangakelmustes ning korduvas identiteedivarguses.

PHISHING JA SPEAR-PHISHING - KUIDAS ISIKUANDMEID ÕNGITSETAKSE?

Phishing (eesti keeles „kalastamine“) – rünnaku käigus püütakse ohvritelt välja petta isiklikke või tundlikke andmeid (nt kasutajanimed, paroole ja krediitkaardiandmeid). *Spear-phishing* (eesti keeles „harpuunimine“) on rünnak konkreetsele sihtmärgile, mida tehakse tavaliselt äri- ja poliitilistel eesmärkidel ja mille käigus püütakse saada ligipääs tundlikele andmetele.

RÜNNAKU ETTE- VALMISTAMINE JA ELLUVIIMINE

Ründaja saabab võltsitud või varem kompromiteeritud kontolt e-kirja, kus tavaliselt sisaldub pahavaraga varustatud manus või veebilink. Eeltööna selgitatakse välja meetod konkreetse sihtmärgi ründamiseks (nt potentsiaalselt huvipakkuv dokument või link, mida saata).

ÕNGITSUSKIRI SAADEKIRI VALITUD OHVRI(TE)LE

Kiri koostatakse adreessidele huvipakkuv ja usaldusväärse vormis, ja/või kasutades ära tema tähelepanematust (nt saatjaadress on tuttav või mõne tuttava aadressiga väga sarnane).

OHVER AVAB MANUSE VÕI VAJUTAB VEEBILINGILE

Kirjaga kaasas oleva faili või dokumendi avamisel palutakse tavaliselt midagi aktiveerida või täiendavalt installida. Veebilinkile vajutades võidakse ohver suunata täiendavale ja pealtnäha tuttavale sisselogimislehele, kuhu sisestada nt e-posti aadress ja parool.

KASUTAJA ARVUTI JA ISIKUANDMED ON KOMPROMITEERITUD

Ründaja saab ligipääsu ohvri arvutile ning olenevalt eesmärgist paigaldab sinna andmekorjeks vajalikud täiendavad ligipääsud ja pahavara. Kui arvutiseade kuulub mingi organisatsiooni võrku, siis tõenäoliselt otsitakse võimalusi ka ligipääsu laiendamiseks.

andmevarguses, kuid kelle lekitatud andmeid kasutas oma operatsioonides FSB. Vene küberkurjategijate sissemurdmisest Yahoo, LinkedIni, Ukraina Bigmire jm andmebaasidesse on suure tõenäosusega kasu lõiganud kõik VET-id, kellele need on kasulikuks ressursiks küberluures. Sama kehtib Venemaal juba kinnipeetud häkkerite kohta – endise häkkeri, praegu FSB palgal oleva Dmitri Dokutšajevi näitel võib öelda, et kui nad on nõus oma talenti ja oskusi riigi käsutusse andma, siis väheneb karistus

märkimisväärselt. Seega võib Venemaa julgeolekuasutuste huvi küberkurjategijate vastu pidada eelkõige hõlmavaks ja koostööle suunavaks.

PATRIOOTLIKUD HÄKKERID

Venemaa vaenuliku kübertegevuse osa on ka nn patriootlikud häkkerid, kes pealtnäha ei ole Venemaa riiklike huvide ja eriteenistustega seotud, kuid aktiveeruvad alati sõjalise või geopoliitilise konfliktiga ajal, kus on

mängus Venemaa huvid. Patriotiliste häkkerite peamiseks töövõteteks on veebilehtede rikkumine, teenuse-
tökestusrünnakud, aga ka valeinfo
levitamine eesmärgiga häirida riiklikult
ja ühiskondlikult olulisi teenuseid.

Sellist tegevust saab tänini tähelda-
da Ukrainas, kõige hiljutisematest
näidetest Kertši väina konflikti ajal.
CyberBerkuti operatsioonide ulatus
Ukrainas, alustades ümmistusrün-
netest ja andmete lekitamisest ning
lõpetades psühholoogiliste operat-
sioonide ja rünnakutega riigi kriitilisele
taristule, viitab selgesti juhindumisele
Venemaa riiklikest huvidest. Sarnasel
kombel rakendas Venemaa patrioot-
likke häkkereid 2007. aastal Eestis, kui
nn pronksiöö sündmuste ajal häirisid
Vene häkkerid Eesti avalike teenuste
tööd, ja 2008. aastal Georgias seoses
Venemaa sõjategevusega. Patriotilike
häkkerite tegutsemine on olnud alati
koordineeritud ja läbimõeldud ning
tagatud selliste tehniliste vahenditega,
mis on tavainimestele kättesaamatud.

Patriootlike häkkerite ja VET-ide
sihtmärk ei ole ainult Venemaa
ebasooingusse sattunud naaber-
riigid, sarnaselt tegutsetakse ka Vene
internetis. Nii FSB kui ka teised Vene

ENE KÜBERRUUMIS

EI TOIMU MIDAGI,

ILMA ET ERITEENISTUSED

EESOTSAS FSB-GA

SEDA TEAKS JA

KONTROLLIKS.

interneti kontrolliorganid on hakanud
varasemast märgatavalt aktiivsemalt
võitlema n-ö ebasobiva sisuga². Nii
VET-ide, trollide kui ka patriootlike
häkkerite sihtmärgiks on Venemaa
opositsioonilised uudisväljaanded,
blogijad, poliitikud ja ajakirjanikud.
Avalikkuse ette on jõudnud juhtumeid,
kus VET-id on püüdnud õngitsus-
kirjade ja kaevurünnete abil nende
postkastidele ligi pääseda ja see-
järel kompromiteerivat infot lekitada,
selleks et nende tegevust takistada ja
usaldusväärsusst õonestada. Üldista-
tult võib öelda, et Vene küberruumis
ei toimu midagi, ilma et eriteenistu-
sed eesotsas FSB-ga seda teaks ja
kontrolliks.

2 Aleksei Navalnõi vastased GRU inforünnakud, Vene opositsiooni kritiseerivad CyberBerkuti andmelekitused ja Vene võimudele eba-
mugavaid lekitusi avaldanud Shaltai-Baltai arreteerimised on ainult mõned näited Vene
riigiorganite vastutegevustest Vene internetis.

FSB SIGNAALLUURE KOGUB INFOT VÄLISRIIKIDE KODANIKE KOHTA

Venemaa sideettevõtete teenuste kasutajad Eestis ja mujal peavad arvestama oma andmete sattumisega Venemaa eriteenistuste kätte.

Venemaa luure- ja julgeolekuteenistuste peamised luureinfo kogumise meetodid on inim-, küber- ja signaalluure. Signaalluure on luureinfo kogumine elektrooniliste ja raadiosignaali vaheltvõtmise kaudu. Signaalluurega tegelevad üksused on Venemaa kõikides luure- ja julgeolekuteenistustes, kuid siin keskendume Föderaalse Julgeolekuteenistuse (FSB) peamise signaalluurega tegeleva struktuuriüksuse, 16. keskuse näitele.

FSB 16. keskuse eelkäijaks oli signaalluurega tegelev Nõukogude Liidu Riikliku Julgeolekukomitee (KGB) 16. peavalitsus. 1991. aastal, kui KGB tegevus lõpetati ning selle struktuuriüksustest tekkis mitu uut julgeoleku- ja luureasutust, loodi 16. peavalitsuse ja valitsusside eest vastutanud KGB 8. peavalitsuse baasil Valitsusside ja Informatsiooni Föderaalagentuur (FAPSI). 2003. aastal lõpetati omakorda FAPSI tegevus ning selle funktsioonid jaotati FSB, Föderaalse

**KÕIK VENEMAA SIDETEENUSTE PAKKIJAD PEAVAD
ANDMA FSB-LE JUURDEPÄÄSU OMA VÕRKUDELE
JA NENDE KAUDU EDASTATAVALE INFOLE.**

FSB signaalluurejaam Pihkva oblastis Nejolovos.

ALLIKAS: INTERNET

Kaitseteenistuse (FSO) ja Välisluureteenistuse (SVR) vahel. FSB 16. keskus sai FAPSI-lt päranduseks endise KGB signaalluuretaristu Venemaa territooriumil.

NSV Liidu luure- ja julgeoleku-teenistused alustasid aastakümneid tagasi signaalluure peamiselt raadio- ja telefoniside vaheltvõtmisega. Praeguse Venemaa peamine julgeoleku-teenistus FSB kogub aga juba igal viisil – raadioside, satelliitside, telefoni- ja mobiiltelefoniside ning andmeside kaudu – edastatud infot. Kuigi Venemaa võimud üritavad seaduste abil sundida Venemaal tegutsevaid sideteenuste pakkujaid (sh messenger'i tüüpi suhtlusrakendusi) oma krüpteeritud side dekrüpteerimise võtmeid

FSB-le avaldama, teeb FSB ka ise jõupingutusi, et arendada võimekust dekrüpteerida nii kodu- kui ka välismaiste teenusepakkujate krüpteeritud sidet.

Peale 16. keskuse, mis tegeleb signaalluure meetodite ja vahendite abil info kogumisega välisriikide kohta, haldab FSB operatiiv-jälitusmeetmete süsteemi (vn k SORM), mis on mõeldud Venemaal telefonikõnede pealtkuulamiseks ja internetiliikluse jälgimiseks. Selle tarvis peavad kõik Venemaa sideteenuste pakkujad anda FSB-le juurdepääsu oma võrkudele ja nende kaudu edastatavale infole. SORM-i eest vastutavad teised FSB struktuuriüksused, 16. keskus sellega seotud ei ole.

FSB 16. keskus koosneb kesk-asutusest, mis paikneb Moskvas paljudel aadressidel: ühegi sildita administratiivhoonetes või metsatukkadesse peidetud kinnistel territooriumitel koos mitmemeeetrise läbimõõduga, eri suundadesse pööratud satelliiditaldrikutega. Peamiselt piiriäärsetes Venemaa regioonides paiknevad aga signaalluurejaamad, mida nimetatakse ka informatsiooni vastuvõtu keskusteks, viidates sellega otseselt nende peamisele ülesandele. Eestile kõige lähemad FSB 16. keskuse signaalluurejaamad asuvad Leningradi oblastis Krasnoje Selos, Kaliningradi oblastis Verbnojes ja Pihkva oblastis Nejolovos. Viimane neist asub Eesti-Venemaa piirist linnulennult vaid umbes 25 kilomeetri kaugusel.

FSB 16. keskuse signaalluurejaamade võrk on julgeolekuhoht mitte ainult Eestile. Isegi Venemaa territooriumil asuvates serverites hoitavaid veebikeskkondi külastamata ja Venemaa telefoninumbrit või ru-lõpulist e-posti aadressi kasutava isikuga suhtlemata võib rahvusvaheline telefonikõne, e-kiri või internetipäring läbida Venemaa territooriumi. Kui teenusepakujate omavaheliste kokkulepete, rahalise võidu või teiste andmesidekanalite

ülekoormatuse tõttu suunatakse osa andmesidevoogu Venemaa kaudu, läbib see tõenäoliselt ka FSB signaalluurejaamasid. Sellist ohtu ei olegi võimalik täiesti vältida ja see puudutab eelkõige riigiasutuste töötajate vahelist suhtlust, kelle valduses võib olla ja kes võivad edastada Venemaa luureasutusi huvitavat informatsiooni.

Suuremat turvalisust ei taga ka eesti keeles rääkimine või kirjutamine, sest kõikides Eesti naabruses paiknevates FSB 16. keskuse signaalluurejaamades töötab peale levinumate rahvusvahelise suhtlemise keelte ka eesti keelt valdav personal. Eesti keelt on Venemaal võimalik õppida mitmes avalikus ülikoolis, kuid seda õpetatakse ka FSB ja selle koosseisu kuuluva piirivalveteenistuse õppeasutustes.

FSB 16. keskuse tegevussuundi ja huvisid sobib iseloomustama järgnev näide. Iga aasta jaanuaris sõlmitakse Venemaa pealinnas üks tähelepäeväärne riigihanke leping. Selle osalists on ühelt poolt „sõjaväeosa 71330“ ja teiselt poolt mõni ajakirjandusväljaannete tellimise ja kättetoimetamise teenuseid pakkuv Venemaa firma. Lepinguga kohustub teenuse pakkuja toimetama „sõjaväeosa 71330“ poolt

„SÕJAVÄEOSA 71330“ JA MIR PERIODIKI VAHEL SÕLMITUD RIIGIHANKELEPING 2017. AASTAST.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОНТРАКТ № 16/215 на оказание услуг по подписке и доставке зарубежных справочных печатных изданий на 2017 год (шифр «Справочник-17»)

г. Москва

«10» 01 2017 г.

Федеральное государственное казенное учреждение «Войсковая часть 71330» (далее ФГКУ «В/ч 71330»), именуемое в дальнейшем Заказчик, в лице заместителя руководителя Мокрова Андрея Сергеевича, действующего на основании доверенности от 15.05.2015 № 18/8-1517, с одной стороны, и общество с ограниченной ответственностью «Мир Периодики» (далее ООО «Мир Периодики») (свидетельство о государственной регистрации серия 77 № 006344201 от 05 июля 2005, основной государственный регистрационный номер 1057747383055, выдано МИФНС № 46 по г. Москве), именуемое в дальнейшем Исполнитель, в лице генерального директора Тимофеева Владимира Ферапонтовича, действующего на основании Устава, далее именуемые Стороны, на основании протокола рассмотрения и оценки котировочных заявок № 55 от 22.12.2016 заключили настоящий государственный контракт (далее – контракт) и нижеследующем:

1. ПРЕДМЕТ КОНТРАКТА

1.1. Заказчик поручает, а Исполнитель принимает на себя обязательства по подписке и доставке зарубежных справочных печатных изданий с первого по последний номер 2017 года (далее – изданий) в соответствии с перечнем зарубежных справочных печатных изданий на 2017 год (Приложение №1), являющимся неотъемлемой частью контракта.

Перечень зарубежных справочных печатных изданий на 2017 год

№ п/п	Наименование издания	Периодичность выхода издания	Цена одного номера издания (в т.ч. НДС) (руб.)	Цена за один комплект издания (в т.ч. НДС) (руб.)	Кол-во комплектов изданий	Годовая стоимость издания (в т.ч. НДС) (руб.)
1	Federal Yellow Book 2017, 4 Vol., Leadership Directories, Inc, USA, ISSN № 0145-6202	4	22 871,25	91 485,00	1	91 485,00
2	Congressional Yellow Book 2017, 4 Vol., Leadership Directories, Inc, USA, ISSN № 0191-1422	4	22 871,25	91 485,00	1	91 485,00

Итого 182 970,00
НДС (10%) 16 633,64

antud aadressidele Moskvast USA firma Leadership Directories, Inc. välja antud teatmike Federal Yellow Book ja Congressional Yellow Book kõik selle aasta väljaanded. Need USA föderaalvalitsusasutuste ja USA kongressi neli korda aastas uuendatavad, avalikult kättesaadavad teatmikud sisaldavad asutuste töötajate nimekirjasid ja nende kontaktandmeid – e-posti aadressi ja telefoninumbreid. „Sõjaväeosa 71330“ on korduvalt tellinud sarnaseid teatmikke ka Euroopa Liidu ning teiste maailma regioonide kohta. Samuti on „sõjaväeosa 71330“ korraldanud avalikke hankeid elektroonilise ja raadioside valdkonna ning infotehnoloogiat ja -julgeolekut käsitlevate väljaannete ostmiseks Vene- ja välismaalt.

Nimetuse taha „sõjaväeosa 71330“ ongi peidetud FSB 16. keskus ning teatmikes avaldatud andmeid

kasutatakse seal nimetatud isikute ja asutuste kohta luureinfo kogumiseks. Venemaa kõik kolm luure- ja julgeolekuteenistust (FSB, GRU ja SVR) ning nende allüksused on oma tegevuse varjamiseks loonud ühise süsteemi Venemaa relvajõududega, kus väeosade või luureteenistuste (ja nende allüksuste) nimetusi asendavad avalikus dokumentatsioonis sageli viiekohalised nn väeosa numbrid. Kuna kõik institutsioonid kasutavad nn väeosa numbreid läbisegi, siis on ilma faktilise teadmisseta võimatu tuvastada, millise relvajõudude või luureteenistuse üksusega on tegemist. Sarnaselt keskasutusele kasutavad väeosa numbrit ka Eestit ümbritsevad FSB 16. keskuse signaalluurejaamad Krasnoje Selos („sõjaväeosa 61240“), Verbnojes („sõjaväeosa 83521“) ja Nejolovos („sõjaväeosa 49911“).

**VENEMAA LUURE- JA JULGEOLEKUTEENISTUSTE NIMETUSI
ASENDAVAD AVALIKUS DOKUMENTATSIOONIS SAGELI
VIEKOKHALISED NN VÄEOSA NUMBRID.**

HIINA KASVAV MÕJU

Viimastel aastatel on Euroopa Liit, aga ka USA ja paljud teised riigid võtnud ettevaatlikuma hoiaku Hiina välisinvesteeringute ja tehnoloogia suhtes. Selleks on mitu põhjust.

Esiteks on viimastel aastatel märkimisväärselt kasvanud Hiina investeeringud Euroopasse. Investeeringuid on tehtud kõikidesse majandusharudesse, kuid tajutavamad on need transpordija tehnoloogiavaldkonnas.

Teiseks kasutab Hiina välisinvesteeringuid aina enam poliitilistel eesmärkidel. Hiina juhtkond on andnud nii era- kui ka riigiettevõtetele suunise suurendada välisinvesteeringuid suurt lisandväärtust pakkuvasse valdkondadesse, et tugevdada Hiina positsiooni maailmamajanduses. Hiina ettevõtted on püsivalt näidanud üles suurt huvi lääneriikide IT- ja muude tehnoloogiafirmade vastu ning piiratud ligipääs USA turule võib suurendada nende huvi Euroopa IT-ettevõtete vastu.

Seejuures on oluline, et Hiina seadused ei kaitse eraettevõtteid riigi huvi ja sekkumise eest nende tegevusse. See tähendab, et Hiina riik saab vajadusel ligipääsu eraettevõtte omandatud

kaasaegsele tehnoloogiale või tundlike infole.

Kolmandaks on Hiina riiklike huve teenivad küberoperatsioonid pälvinud laia kõlapinda kogu maailmas. Võrdlemise tavaliseks on saanud Hiina päritolu IT-seadmetest turvaaukude või nn tagauste avastamine – pahavara on leitud mobiilseadmetest, arvutitest ja ka keerulisematest võrguseadmetest. Hiina küberoperatsioonid toetavad kommunistliku võimupartei ja sõjaväe tegevust ning teevad tööstusspionaaži Hiina tehnoloogiaettevõtete kasuks.

Mitu riiki (USA, Austraalia, Uus-Meremaa jt.) piirab Hiina päritolu tehnoloogialahenduste kasutamist oma riiklikes telekommunikatsioonilahendustes, kuna ei ole kindel, et neid ei kasutata Hiina huvides luure eesmärgil. Julgeolekuohuks peetakse Huawei ja ZTE turvalahenduste,

näiteks tulemüüride kasutamist, kuna need on ettearvamatud ja ebaturvalised. Huawei puhul ei või olla kindel ja tootja ei ole veenvalt tõestanud, et ta ei lähtu oma tegevuses muu hulgas Hiina riiklikust luureseadusest (kehtib alates 2017. aasta juunist), mille alusel „*kõik Hiina organisatsioonid ja kodanikud peavad oma tegevuses lähtuma sellest seadusest ning tegema vajadusel koostööd riigi luureasutustega. Riigi ülesanne on tagada kõigi luureseadust täitvate osapoolte, Hiina organisatsioonide ja kodanike kaitsetus*”. Seega näeb Hiina seadus (sarnaselt Venemaaga) ette seal tegutsevate kodu- ja välismaiste ettevõtete ning korporatsioonide koostööd riigi ja selle julgeolekuorganitega.

Välisluureameti hinnangul tuleb neid riske analüüsida vältimaks sõltumist tehnoloogiast, mis võib potentsiaalselt tekitada julgeolekuohtu nii riigi- kui ka erasektoris.

Hiina majanduse mõjukamaks muutumise ja Xi Jinpingi võimuletulekuga on kasvanud ka Hiina huvi mõjutada teiste riikide poliitika kujundajaid, ning ta on tugevdanud oma „pehmet võimu”. Hiina ei taha enamasti lõhestada lääne-riikide ühiskonda ega destabiliseerida

oma suurimaid kaubanduspartnereid, nii nagu seda teeb Venemaa. Hiina propaganda ja lobitöö keskendub peamiselt oma poliitiliste ja majandushuvide toetamisele. Hiina tugevdab aktiivselt Lääne enda meediakanalite ja Hiina riigi omanduses olevate Lääne meediakanalite kaudu propagandat avaliku arvamuse mõjutamiseks. Samas on Hiina enda meediaturg Lääne väljannetele järjest rohkem suletud. Hiina propagandaks kasutatakse ka teistes riikides elavat hiinlaste kogukonda.

Hiina poliitikat ja majandust toetav mõjutustegevus ja propaganda on järjest aktiivsem, otsides kontakte ja tihendades suhtlust teiste riikide riigiametnike, kohalike omavalitsuse esindajate ja poliitikutega ning tugevdades oma mõju nende üle. Ühtlasi tihendab Hiina ühiskonna ja teadlaste kontakte ning arendab Euroopa ja Hiina mõttekodade koostööprojekte. Need suundumused on täheldatavad Euroopas, sh Eestis. Positiivse hõlmamise raames sõlmitud kontaktid võivad hiljem areneda välja tihedamaks koostööks ja viia välja ka eriteenistuste värbamiskatseteni. Samuti on täheldatud Hiina püüdu suurendada mõnes riigis oma mõju poliitiliste annetuste kaudu.

⬆️ *Xi Jinping ja Vladimir Putin Ida majandusfoorumil
2018. aasta septembris*

ALLIKAS: REUTERS/SCANPIX

HIINA JA VENEMAA SUHTED

Hiina ja Venemaa läbisaamine on vastuoluline: ühest küljest valitseb nende vahel usaldamatus, teisest küljest on mõlemad huvitatud koostööst. Selle põhjuseks on Venemaa halvad suhted lääneriikidega ning Hiina vastasseis USA-ga.

Hiina ja Venemaa suhete aluseks on nende ühine strateegiline eesmärk – multipolaarse maailmakorra loomine ja Lääne mõju vähendamine nende mõju-piirkonnas. Lääneriikidele on lähiaastatel Hiina ja Venemaa partnerluses suurimaks ohuks nende jõupingutused rahvusvahelist poliitilist süsteemi enda kasuks kohandada või muuta.

Donald Trumpi administratsiooni tugevnev surve Hiinale ja Venemaa-le on neis tekitanud aina suurema vajaduse demonstreerida, et nad ei

ole poliitilises isolatsioonis. Seda näitas muu hulgas Hiina presidendi Xi Jinpingi osalemine suure äridelegatsiooniga Ida majandusfoorumil 2018. aasta septembris. Läbikäimine Venemaa ja Hiina valitsuste vahel on tihe. Ka sõjavägede esindajate kontaktid on stabiilsuse hoidmiseks sagenenud. USA surve mõlemale riigile paneb tõenäoliselt Pekingit ja Moskvat kahepoolseid suhteid tihendama ja globaalpoliitikat senisest veel paremini omavahel koordineerima.

↑ Venemaa ja Hiina relvajõudude üksused 2018. aasta septembris õppusel „Vostok“

ALLIKAS: AFP/SCANPIX

Nii Venemaa kui ka Hiina on huvitatud majandussuhete arendamisest, kuid nad ei ole võrdsed partnerid – Venemaa ei ole Hiinale kaubanduspartnerina tähtis, Venemaa osakaal Hiina väliskaubanduses on vaid 2,1%. Seoses neljakümne aasta möödumisega Hiina majanduse avanemispoliitika algusest 1978. aastal on paljud Hiina analüütikud rõhutanud, et kui toona oli Venemaa majandus Hiina omast suurem, siis praegu on Venemaa sisemajanduse kogutoodang (SKT) võrreldav vaid Hiina Guangdongi provintsi SKT-ga.

Hiina ja Venemaa sõjavägede kontaktid ja ühisõppused on viimastel aastatel sagenenud. Osalemine 2018. aasta septembris Venemaa õppusel „Vostok – 2018“ oli Hiinale hea võimalus näidata oma (kasvavat) militaarset võimekust, õppida venelastelt ja näidata

(USA-le), et Hiina ja Venemaa tegutsesid vajadusel koos. Samas ei tahtnud Hiina meedias ega Hiina poliitikud oma sõnavõttudes tähtsustada osalemist „Vostokil“. Nad tõdesid õppusel osalemise fakti, kuid hoidusid poliitilistes aruteludes tegemast sellest tõsisest geopoliitilisest järeldusest. Hiina ei tahtnud näida liigselt vastanduvana Läänele. Ühtlasi rõhutasid Hiina analüütikud ja poliitikud, et Hiina ja Venemaa ei moodusta sõjalist allianssi ning Hiina ei taha demonstreerida sellesse võimalikku allianssi kuulumist.

Kumbki ei taha teist tingimusteta toetada rahvusvahelistes konfliktides või oma riigi põhihuve puudutavates konfliktides. Ühistel huvidel on selged piirid ja mõlemad riigid tahavad teist oma mõjusfäärist eemal hoida.

TERRORISM EUROOPAS

Nõrgenenud ja territooriumist ilma jäänud nn Islamiriik (IS) mõjutab 2019. aastal endiselt Euroopa julgeolekut.

S-i vastane sõjaline kampaania ning Euroopa õiguskaitseorganite ja julgeolekuteenistuste süstemaatiline töö terrorismivastases võitluses on IS-il operatsioonide sooritamise Euroopas keerulisemaks teinud. Samas on läänemaailmas rünnakute korraldamine jätkuvalt islamiäärmuslaste fookuses ning eelkõige Prantsusmaal, Saksamaal, Suurbritannias, Belgias ja Hispaanias on terroriohu tase jätkuvalt kõrge potentsiaalselt ohtlike radikaalide suure arvu tõttu. Suurbritannias ja Prantsusmaal on terroriohu allikaks peetavate radikaliseerunud isikute nimekirjas üle 20 000 inimese. Saksamaal on sealse julgeolekuteenistuse andmetel radikaalseid islamiste 11 000 ning ohtlikke, terrorirünnaku toimepanemise potentsiaaliga isikuid 980. Soomes on jälgimise all 370 enesest terrorismiohtu kujutavat isikut, kellel on otseseid või kaudseid sidemeid radikaalsete islamistlike võrgustike või organisatsioonidega.

Europoli andmetel on EL-i riikides terrorismikuriteos kahtlustatud

vahistatute arv viie aasta jooksul kahekordistunud (2880 vahistatut aastail 2012–2017 ja 1056 vahistatut 2006–2011). Suurem osa vahistamisi on aset leidnud Prantsusmaal, Hispaanias, Saksamaal ja Belgias. Järgmise kahe aasta jooksul vabastatakse EL-i riikides vanglatest ligi 200 terrorismikuriteos süüdi mõistetud isikut. Vanglates süvenev radikaliseerumine avaldab karistuse ära kandnud isikute vabanemisel mõju Euroopa riikide julgeolekule aastateks.

Kuigi IS-i tegevust on viimastel aastatel jõuliselt kärbitud, õhutavad radikaalset propagandat vahendavad ja võitlejate värbamisega tegelevad võrgustikud jätkuvalt rünnakutele Euroopas. Suuremate operatsioonide asemel panustatakse küll pigem Euroopas resideerivatele võitlejatele, jagades juhtnööre, kuidas rünnata odavate ja kergesti kättesaadavate vahenditega (sõidukiga rahva hulka sõitmine, külmrelvaga avalikus kohas inimeste ründamine jmt), võimalusel aga ka droone, bioloogilisi või keemilisi aineid, peroksiidipõhist (TATP)

ALLIKAS: INTERNET

Suur osa IS-i radikaalsest propagandast levib organisatsiooni juhtkonnast sõltumatult küberruumis anonüümsust tagavaid tehnilisi lahendusi (tumeveeb, anonüümsed ja turvatud võrgud, anonümiseerijad) kasutavate, varjatult tegutsevate toetajate kaasabil. Küberruumis laiali valgunud jüngritele toetudes on IS kaotanud kontrolli oma väljatöötatud „kaubamärgi“ ning libauudiste leviku üle. 2018. aasta juunis panid häkkerid näiteks IS-i väljaande al-Naba veebilehele libauudiseid

lõhkeseadeldist kasutades, selleks et suuremat ja meedia tähelepanu köitvat rünnakut sooritada.

Vaatamata püsivale terroriohule Euroopas jääb Eestis terroriohu tase jätkuvalt madalaks. Kuid ehkki Eestit rahvusvaheline terrorism tõsiselt ei

ohusta, kujutab see endast potentsiaalset riski, eelkõige Eesti kodanikele välismaal. Võttes aga arvesse terroristide laialdast tegutsemist, ei saa internetis levitatava propaganda mõjul radikaliseerumist täielikult välistada ka Eestis.

EBASEADUSLIK RÄNNE EUROOPASSE

2015. aastal peamiselt Süüria konfliktiga kaasnenud migratsioonivoo märkimisväärse suurenemise järel on ebaseaduslik ränne Euroopasse viimasel kolmel aastal hakanud vähenema. Pinged rahvusvahelistes konfliktikolletes Süürias, Afganistanis, Malis ja mujal on aga püsivalt potentsiaalseks ebaseadusliku rände allikaks Euroopale.

Illegaalselt Schengeni tsooni sisenemine on ebaseaduslikku rännet piiravate meetmete tõttu muutunud aina keerulisemaks. Seetõttu on migrantide Euroopa Liitu smugeldamisel suurendanud oma rolli inimkaubandusega tegelevad võrgustikud, kes tunnevad kohalikke olusid ning kasutavad ära lünki seadustes ja piirikontrollis. Soodne viisarežiim ning otselennud on hoogustanud migrantide legaalselt sisenemist EL-i piiri-riikidesse eesmärgiga sealt vahendajate toel edasi EL-i suunduda. Näiteks pärast Iraani–Serbia viisavabaduslepingu sõlmimist ja regulaarlendude käivitamist Teheranist Serbiasse suurenes Iraani kodanikest migrantide arv ning Serbiast sai populaarne transiitriik Schengeni tsooni liikumiseks. 2018. aasta oktoobris peatas Serbia EL-i surve viisavabaduse Iraaniga,

kuna seda kasutati ebaseaduslikuks rändeks.

Pärast viisavabaduse kehtestamist 2017. aasta augustis on ametkondade hinnangul Serbiasse saabunud üle 15 000 Iraani kodaniku, kellest vähemalt 10 000 jäid paigale või suundusid edasi teistesse Euroopa riikidesse. Serbiasse jäänud inimestest umbes 1500 on seal asüüli taotlenud.

Ajutine muudatus Venemaa viisaeeskirjas võimaldas 2018. aastal jalgpalli maailmameistrivõistluste pileti omanikel viisavabalt Venemaale reisida. Selle tagajärjel suurenes aga ühtlasi nende inimeste arv, kes püüdsid illegaalselt siseneda Euroopa Liitu üle selle idapiiri Venemaa, aga ka Ukraina ja Valgevene kaudu.

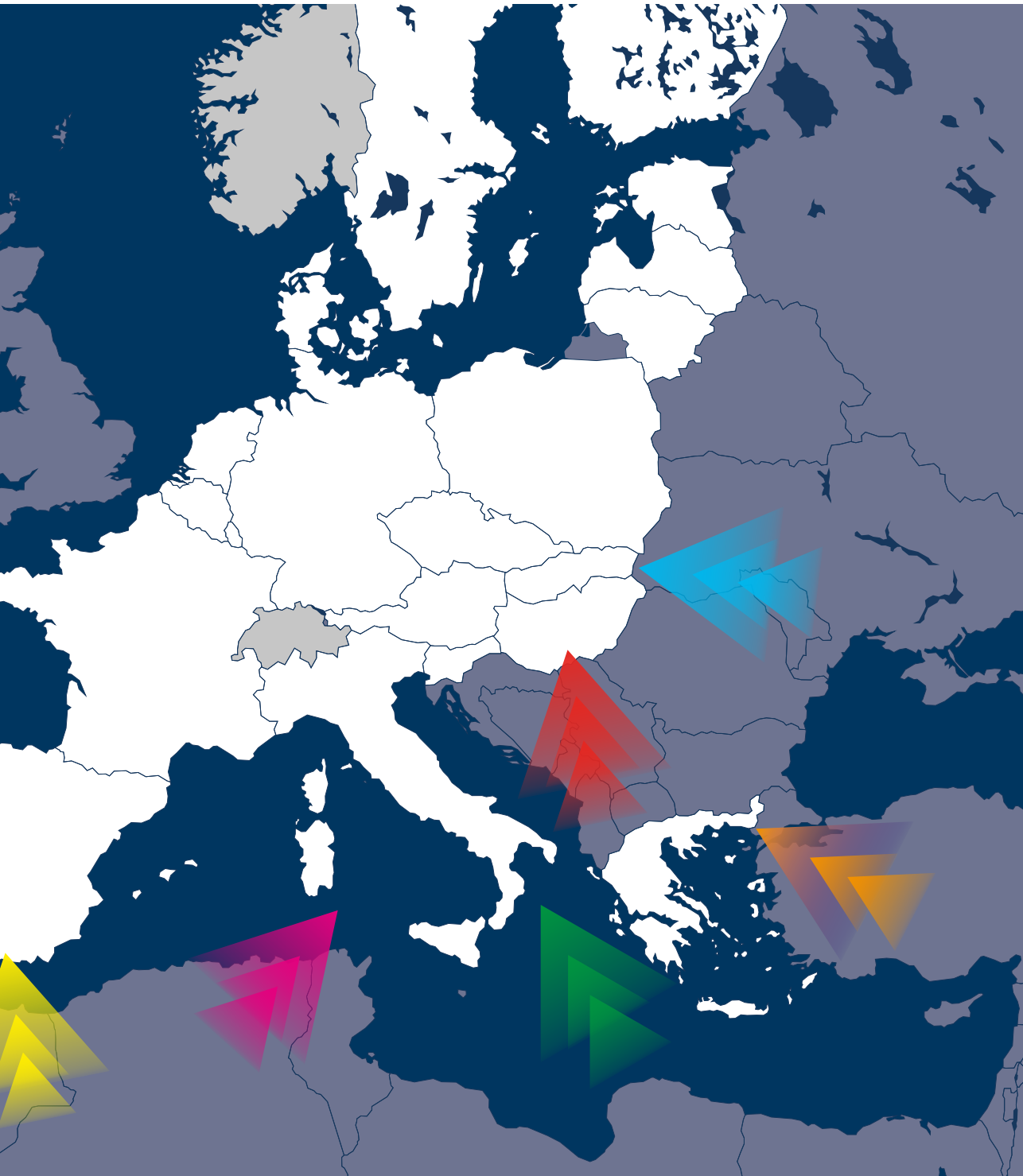
EUROOPA RÄNDEKORIDORID

Rändekoridorid on nihkunud idast läände:
2016. aastal mindi peamiselt Kreekasse,
2017. aastal Itaaliasse ja 2018. aastal
Hispaaniasse.

- Idapoolne rändetee
- Lääne-Balkani rändetee
- Ida-Vahemere rändetee
- Kesk-Vahemere rändetee
- Lääne-Vahemere rändetee
- Lääne-Aafrika rändetee
- Schengeni lepinguga ühinenud EL-i riigid
- Schengeni lepinguga ühinenud, EL-i mitte kuuluvad riigid

Kanaari saared

VÄLISLUUREAMET

KOGUB,

ANALÜÜSIB

JA EDASTAB

LUUREINFOT

EESTIT PUUDUTAVATE
VÄLISTE JULGEOLEKUUHTUDE
KOHTA.

